

OPAS KOULUN HENKILÖKUNNALLE

Maahanmuuttajataustaisen oppilaan kulttuurisensitiivinen ja
traumatietoinen kohtaaminen

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomitutkinto

2024

Sanna Kahra ja Outi Yli-Kovero

Koulutuksen nimi	Sosionomi AMK	Tiivistelmä
Tekijä	Sanna Kahra ja Outi Yli-Kovero	Vuosi 2024
Työn nimi	Opas koulun henkilökunnalle – maahanmuuttajataustaisen oppilaan kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen kohtaaminen	
Ohjaaja	Mari Unkuri	

Toiminnallisen opinnäytetyön aihe nousi työelämästä, ja työelämätilaajana on Janakkalan kunta. Opinnäytetyön tuloksena tuotettiin kunnan perusopetukseen opas, joka tukee oppilaiden kulttuurisensitiivistä kohtaamista. Oppaan avulla pyritään lisäämään sekä koulun henkilökunnan ymmärtämystä kohtaamisen taidoista että kaikkien oppilaiden hyvinvointia. Opinnäytetyö koostuu oppaan tekemisen lisäksi kirjallisesta osuudesta, jossa avataan tietoperustaa ja aiheeseen liittyviä käsitteitä.

Janakkalan kunnan kouluilta puuttui henkilökunnalle suunnattu opas, jossa käsitellään kulttuurisensitiivisen ja traumatietoisin kohtaamisen merkitystä sekä konkreettisia keinoja tämän toteuttamiseen. Oppaan tarkoituksena on lisätä tietoisuutta ja antaa työkaluja kasvatukseen ja arvostavan sekä tiedostavan kohtaamisen tueksi. Opasta voidaan käyttää koulun henkilökunnan kouluttamiseen, perehdyttämiseen ja koulun käytänteiden kehittämiseen. Henkilökunnan ymmärryksen lisääminen tukee oppilaiden integroitumista suomalaiseen kouluun ja edistää kaikkien oppilaiden hyvinvointia. Opas pyrittiin suunnittelemaan siten, että sitä voitaisiin hyödyntää myös muissa kunnissa ja organisaatioissa.

Opinnäytetyö oli toiminnallinen, jonka tutkimuksellinen osuus toteutettiin kuvailevana narratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Aineiston valinta suoritettiin implisiittisesti. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostui kahdesta keskeisestä lähestymistavasta; kulttuurisensitiivisestä kohtaamisesta ja traumatietoisesta työotteesta. Oppaan suunnittelussa ja toteuttamisessa käytettiin apuna alan kirjallisuutta ja kirjallisuuskatsauksen analyysiä. Lisäksi otettiin huomioon työelämätilaajan toiveet ja hyödynnettiin myös ulkopuolisten asiantuntijoiden näkemyksiä. Arvioinnissa käytettiin apuna tilaajan edustajan palautetta.

Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt opas antaa monipuolisen kuvan aiheesta yhdistämällä käsitteet kulttuurisensitiivisestä kohtaamisesta ja traumatietoisesta työotteesta. Opinnäytetyön tietoperustassa käsiteltiin myös maahanmuuttajuutta, pakolaisuutta ja kotoutumista.

Avainsanat Kulttuurisensitiivisyys, maahanmuuttaja, perusopetus, traumatietoisuus.

DP Bachelor of Social Services Abstract
Author Sanna Kahra ja Outi Yli-Kovero Year 2024
Subject Guide for School Staff – Culturally Sensitive and Trauma-Informed Interaction
with Students of Immigrant Background
Supervisors Mari Unkuri

The topic of this practice-based thesis emerged from working life, with the municipality of Janakkala as the commissioning client. The thesis resulted in a guide for the municipality's schools to support culturally sensitive interactions with students in basic education. The guide aims to enhance the understanding of school staff and improve the well-being of all students. The thesis consists of the creation of the guide along with a written section that elaborates on the theoretical foundation and key concepts related to the topic.

The schools in Janakkala lacked a guide for staff that highlights the importance and methods of culturally sensitive and trauma-informed interactions with students with immigrant background. The purpose of the guide is to raise awareness and provide tools to support respectful and conscious engagement in education. It can be used for staff training, onboarding, and developing school practices. By increasing staff awareness, the guide aids in integrating students into Finnish schools and enhances the well-being of all students. The guide was designed to be applicable in other municipalities and organizations as well.

The thesis was conducted as a descriptive narrative literature review, with the selection of materials made implicitly. The theoretical framework of the practice-based thesis combines two main approaches. The guide created as the thesis outcome provides a comprehensive view by integrating concepts of culturally sensitive interaction and trauma-informed practice. Additionally, the thesis examines immigration, refugeehood, and integration, which deepens the understanding of how these phenomena affect interactions.

The content of the guide was compiled using relevant literature, analysis from the literature review, and based on the commissioning client's wishes, with input from external experts. Feedback from the client's representative supported the evaluation of the guide.

Keywords Cultural sensitivity, immigrant, basic education, trauma-informed

Pages 41 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tietoperusta ja aiemmat tutkimukset.....	3
2.1	Maahanmuuttajat ja pakolaisuus	4
2.2	Kotoutuminen.....	5
2.3	Kulttuurisensitiivinen työote.....	5
2.4	Monikulttuurinen ohjaustyö perusopetuksessa	7
2.5	Traumatietoinen työote	8
2.6	Aiemmat tutkimukset.....	10
2.6.1	Perusopetuksen opettajien kokemuksia maahanmuuttajataustaisen oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisesta opetuksessa.....	10
2.6.2	Trauman kokenut oppilas valmistavassa luokassa — valmistavaa luokkaa opettavien opettajien käsityksiä ja kokemuksia.....	11
2.6.3	Maahanmuuttajaoppilaiden osallisuus ja kouluun kiinnittyminen perusopetuksessa - opettajien näkemyksiä vaikuttavista tekijöistä ja tuen keinoista	13
2.6.4	Opettajien puheessa rakentuvat kielellisen ja kulttuurisen eronteon diskurssit	14
3	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	16
3.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	17
3.2	Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	17
3.2.1	Opinnäytetyön aineiston hankinta ja tiedonhaku.....	18
3.2.2	Aineiston analyysi.....	20
3.3	Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys.....	23
3.4	Kohtaamisen taito – kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen työote koulussa -opas.....	25
3.4.1	Oppaan sisältö	25
3.4.2	Oppaan testaus ja arviointi	30
4	Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset.....	32
5	Pohdinta.....	34
	Lähteet	37

Kuvat

Kuva 1 Oppaan ”Kohtaamisen taito — kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen työote koulussa” sisällysluettelo	27
Kuva 2 Esimerkki oppaan osiosta Miten voin auttaa?	28
Kuva 3 Esimerkki oppaan osiosta Sanastoa ja käsitteistöä.....	28
Kuva 4 Esimerkki oppaan osiosta Normit, oletukset ja asenteet	29

Taulukot

Taulukko 1. Opinnäytetyön sisäänotto- ja poissulkukriteerit	19
Taulukko 2. Taulukko aineiston analysoinnista	22

1 Johdanto

Eri kielitaustoista ja kulttuureista tulevien ihmisten määrä on viimeisten vuosien aikana koko ajan kasvanut Suomessa (Tilastokeskus, 2022). Oman lisänsä tähän toi Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, minkä myötä etenkin ukrainalaisten määrä on lisääntynyt rajusti (Maahanmuuttovirasto, 2024). Monimuotoisuuden lisääntyminen näkyy niin asuinalueilla, kouluissa kuin työpaikoillakin. Tämä kehitys heijastelee globaalia muutosta, jossa ihmisten liikkuvuus eri maiden välillä on lisääntynyt esimerkiksi työn, opiskelun ja pakolaisuuden vuoksi. Monikulttuurisuuden kasvu asettaa yhteiskunnalle sekä haasteita että mahdollisuuksia ja vaatii myös sopeutumista ja ymmärrystä erilaisten kielten ja kulttuurien kohtaamisessa.

Berner (3.4.2024) kirjoittaa Helsingin Sanomissa artikkelissaan ”*Lahjakkaimmat kärsivät opettajien ennakkoluuloista*” maahanmuuttajataustaisiin oppilaisiin kohdistuvien ennakkoluulojen vaikutuksesta arviointiin. Artikkelin pohjaa tutkimukseen, josta käy ilmi, että tasa-arvoisuus ei toteudu kouluissa. Vaikka suomalainen koulu ylpeänä esittää olevansa tasa-arvoinen ja kohtelevansa kaikkia samalla tavalla, ei näin todellisuudessa ole. Kaikki opettajat eivät kohtele kantasuomalaisia ja maahanmuuttajataustaisia oppilaita yhdenvertaisesti. (Berner, 3.4.2024).

Perusopetus pohjautuu opetussuunnitelmaan, jonka luvussa 2.2 korostetaan kulttuurisen moninaisuuden ja vuorovaikutuksen merkitystä opetuksessa. Tämän mukaisesti perusopetus perustuu suomalaiseen kulttuuriperintöön sen monissa muodoissa. Tämä tukee oppilaiden kulttuuri-identiteetin kehittymistä ja edistää heidän osallisuuttaan niin omassa kuin muidenkin kulttuurien kanssa. Opetuksen tehtävänä on myös ohjata kunnioittamaan muita kulttuureita ja edistää aitoa vuorovaikutusta eri kulttuurien välillä luoden kestävyttä. Oppilaita opetetaan toimimaan myönteisten muutosten puolesta ja katsomaan asioita toisten elämäntilanteista käsin korostaen yhteisöllisyyttä ja kunnioitettavaa asennetta. (Janakkalan kunta, perusopetussuunnitelma, 2021, ss.11–14)

Perusopetuslaki (628/1998 § 3) toteaa, että opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Myös laki kotoutumisen edistämisestä (681/2023, §1), joka tulee voimaan 1.1.2025 korostaa maahanmuuttajan yhdenvertaisuutta, osallisuutta

ja tasa-arvoa yhteiskunnassa. Lain tarkoituksena on muun muassa edistää maahanmuuttajan hyvinvointia ja terveyttä. Molemmissa laeissa säädetään siis tasa-arvoisuuden toteutumisen puolesta. Kulttuurisen moninaisuuden, tasavertaisuuden sekä oikeudenmukaisen kohtelun tulee näkyä koulun käytännöissä ja sen koko toimintakulttuurissa konkreettisesti kattaen yhteistyön, johtamisen, opetussuunnitelmat, menetelmät sekä arvioinnin. (Laasonen-Tervaoja ym., 2021 s. 2)

Yhdenvertaisuusveloitteestaan huolimatta, koulu on instituutiona vielä sekä historiansa että yhteiskunnallisten tehtäviensä valossa eriarvoisuutta ylläpitävä ja niitä jopa lisäävä laitos (Riitaoja & Piippo, 2023, ss. 346–348).

Maahanmuuttajilla ja erityisesti pakolaistaustaisilla oppilailta on usein menneisyydessään traumaattisia kokemuksia (THL, 2018, s.12). Traumatietoisuus tarkoittaa ymmärrystä siitä, miten trauma vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen, tunteisiin ja vuorovaikutukseen. Siihen sisältyy myös kyky huomioida trauman ja sen kokemisen vaikutukset ihmisen päätöksentekoon ja vuorovaikutukseen. Traumatietoisuuteen kuuluu myös pyrkimys luoda turvallinen ja ennakoitava ympäristö, joka tukee traumataustaisen henkilön toipumista. (Ylitalo, 2022, ss. 22—32) Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa avointa ja kunnioittavaa suhtautumista erilaisiin kulttuuritaustoihin sekä kykyä ymmärtää ja huomioida, miten kulttuuri vaikuttaa ihmisen arvoihin, käytökseen ja tarpeisiin. Se edellyttää valmiutta mukauttaa omia toimintatapoja toisen kulttuuritaustan huomioimiseksi ilman ennakkoluuloja tai stereotypisiä oletuksia. (THL, 2024) Jos lisätään tietoisuutta tavasta kohdata eri kulttuuritaustasta tuleva oppilas ja tehdään kulttuurisensitiivisyyttä ja traumatietoisuutta näkyväksi kouluissa, voidaanko saavuttaa tasa-arvoisempi koulu ja yhteiskunta?

Suomessa asuu tällä hetkellä ihmisiä noin 190:stä eri kansalaisuudesta. Janakkalan kunnassa asui vuoden 2021 lopulla 392 ulkomaan kansalaista (2,4 % Janakkalan väkiluvusta) ja 537 vieraskielistä (3,3 % janakkalalaisista). Janakkalaan on muuttanut eniten ihmisiä Virosta, Kongosta, Thaimaasta ja Puolasta. Tällä hetkellä Janakkalassa asuu myös noin 70 ukrainalaista, jotka eivät vielä näy väestötilastoissa. (Janakkalan kunta, monikulttuurisuusohjelma, n.d.)

Janakkalassa on tällä hetkellä noin 100 pakolaistaustaista henkilöä. Janakkalan kunnan pakolaiskiintiö on 10–15 henkilöä vuosittain. Henkilömäärään on laskettu mukaan kuntaan muuttavat turvapaikan saaneet. Kotoutumisen alkuvaiheesta Janakkalan kunnassa vastaavat Janakkalan kunnan työllisyys- ja kotoutumispalvelut yhdessä muiden toimijoiden kanssa. (Janakkalan kunta, monikulttuurisuusohjelma, n.d.)

Opinnäytetyön aihe nousi työelämästä. Koulun työntekijät työskentelevät päivittäin vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa heidän hyvinvointiaan tukien. Janakkalan kunnan perusopetuksesta puuttui opas, jossa tehdään näkyväksi maahanmuuttajataustaisen oppilaan kulttuurisensitiivisen ja traumatietoisin kohtaamisen merkitys ja keinot. Toisin sanoen, kun opetussuunnitelma korostaa oppilaiden kasvattamista monikulttuuriseen ja eri kulttuureja arvostavaan kohtaamiseen, henkilökunnan on hyvä olla tietoinen maahanmuuttajataustaisen oppilaan kohtaamiseen vaikuttavista tekijöistä.

Oppaan tarkoituksena on lisätä tietoisuutta ja antaa työkaluja kasvatukseen ja arvostavan sekä tiedostavan kohtaamisen tueksi. Opasta voidaan käyttää koulun henkilökunnan kouluttamiseen, perehdyttämiseen ja koulun käytänteiden kehittämiseen. Henkilökunnan ymmärryksen lisääminen tukee oppilaiden integroitumista suomalaiseen kouluun ja lisää kaikkien oppilaiden hyvinvointia. Tavoitteena on oppaan hyödynnettävyys myös muissa kunnissa ja organisaatioissa.

2 Tietoperusta ja aiemmat tutkimukset

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu kahdesta keskeisestä lähestymistavasta. Opinnäytetyön tuotoksena syntyneessä oppaassa mahdollistetaan syvempi ymmärrys maahanmuuttajataustaisen oppilaan kohtaamiseen vaikuttavista tekijöistä yhdistämällä käsitteet kulttuurisensitiivisestä kohtaamisesta ja traumatietoisesta työotteesta perusopetuksessa. Lindbergin (2023, s. 26) kandidaatin tutkielma pakolaisoppilaiden yhdenvertaisuuden edistämisestä peruskoulussa puoltaa tätä näkökulmaa. Tutkielman tuloksista käy selvästi ilmi, että oppilaan taustaa pitäisi huomioida myös muista kuin kulttuurillisista lähtökohdista. Lindberg korostaa, että oppilaan kohtaamisessa tulisi ottaa huomioon myös esimerkiksi kielitaidon ja aikaisempien koulukokemusten lisäksi oppilaan mahdolliset traumakokemukset.

Kulttuurisensitiivinen työote mahdollistaa oppilaan kulttuurisen ja sosiaalisen taustan ymmärtämisen, kun taas traumatietoinen lähestymistapa auttaa tunnistamaan ja huomioimaan oppilaan mahdolliset traumaattiset kokemukset. Yhdistämällä nämä kaksi näkökulmaa voidaan tukea paremmin oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista perusopetuksessa. Tämä kahden lähestymistavan yhdistelmä antaa monipuolisen näkökulman maahanmuuttajataustaisen oppilaan kohtaamiseen. Samalla se mahdollistaa erilaisten tekijöiden ja niiden vuorovaikutuksen ymmärtämisen. Opinnäytetyön

tietoperustassa käsitellään myös maahanmuuttajuutta, pakolaisuutta ja kotoutumista, mikä syventää ymmärrystä näiden ilmiöiden vaikutuksista.

2.1 Maahanmuuttajat ja pakolaisuus

Maahanmuuttajataustaisista oppilaista puhuttaessa on tärkeää muistaa, että tämä ryhmä on moninainen. Jokaisella oppilaalla on oma yksilöllinen taustansa ja elämäntarinansa. Maahanmuuttajataustaisuus ei tarkoita yhtä yhtenäistä kokemusta tai taustaa, vaan oppilailla voi olla hyvin erilaisia syitä sille, miksi he ovat tulleet Suomeen. Osa on voinut muuttaa perheensä mukana työn, opiskelun tai avioliiton vuoksi, kun taas toiset ovat saapuneet pakolaisuuden tai turvapaikan hakemisen kautta. Jotkut ovat syntyneet Suomessa, mutta heidän perheellään on maahanmuuttajatausta. (THL, 2018, s. 29) Maahanmuuttaja on siis yleiskäsite, joka tarkoittaa Suomeen muuttanutta henkilöä, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta ja hän elää väliaikaisesti tai pysyvästi Suomessa (Valtioneuvosto, 2021, s. 27). Maahanmuuttaja voi siis maassaolostatukseltaan olla esimerkiksi pakolainen, turvapaikanhakija, työn tai perhesuhteiden vuoksi Suomeen muuttanut tai paluumuuttaja.

YK määrittelee pakolaisen oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa pakolaisen henkilöksi, joka kokee uhkaa tai vainoa esimerkiksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, johonkin yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen perusteella. Tämä henkilö on jättänyt kotimaansa ja oleskelee nyt ulkomailla, koska hän ei voi tai ei uskalla turvautua kotimaansa viranomaisten suojeluun. (Lyytinen, 2019, s. 18) Suomeen saapuneiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden syitä kotimaasta lähtöön olivat sotatila, aktiivinen poliittinen toiminta, vaino uskonnollisen vakaumuksen takia ja pelko oman hengen menettämisestä (Kallakorpi, 2019, s. 285).

2.2 Kotoutuminen

Kotoutuminen on prosessi, jossa maahanmuuttaja oppii tuntemaan uuden ympäristönsä ja yhteiskunnan toimintatavat sekä löytää oman paikkansa osana yhteisöä.

Vuorovaikutuksessa yhteiskuntaan maahanmuuttajan osallisuuden tunne, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo yhteiskunnassa vahvistuvat ja lisääntyvät. Kotoutuminen vaatii maahanmuuttajan aktiivista panosta sekä yhteiskunnan vastaanottavuutta. (THL, 2018, s. 57–58) Kotoutumisen tukeminen tapahtuu viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyönä (Kotoutumisen osaamiskeskus, 2021). Tämän lisäksi laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) toteaa, että tavoitteena on myös opettaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja samalla kun hänen mahdollisuuksiaan ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan tuetaan.

Kotoutumista voidaan tarkastella useista eri näkökulmista. Ensinnäkin rakenteellinen kotoutuminen kattaa sellaiset asiat kuin työllisyys, asuminen, koulutus, terveys ja hyvinvointi. Nämä kaikki vaikuttavat maahanmuuttajan integroitumiseen uuteen yhteiskuntaan. Toiseksi vuorovaikutuksellinen kotoutuminen liittyy sosiaalisten suhteiden ja verkostojen luomiseen uudessa ympäristössä. Kolmanneksi kotoutuminen edellyttää suomen tai ruotsin kielen ja suomalaisen yhteiskunnan tuntemista, jotta maahanmuuttaja voi osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen elämään. Viimeisenä, mutta ei vähäisimpänä, kotoutuminen sisältää samaistumisen ja identiteetin muodostumisen. Tämä tarkoittaa yhteenkuuluvuuden tunnetta saman yhteiskunnan jäsenten kanssa. Kaikki nämä näkökulmat ovat tärkeitä osia kotoutumisprosessissa ja ne vaativat onnistuakseen erilaisten tukitoimien ja resurssien tarjoamista maahanmuuttajille. (Valtioneuvosto, 2021, s. 16)

2.3 Kulttuurisensitiivinen työote

THL (2024) määrittelee kulttuurisensitiivisyyden ammattilaisen kulttuurisesti kunnioittavien vuorovaikutustaitojen kautta. Kulttuurisensitiivisyydellä tarkoitetaan vuorovaikutustilanteissa sellaista viestintää, jossa sekä sanattomalla että sanallisella viestinnällä saa ilmaista omaa kulttuuriaan ja tulee hyväksytyksi ja kuulluksi siinä. Kulttuurisensitiivisyys on halua ja kykyä herkkyyteen. Jokaisella on oman kulttuuritaustansa lisäksi myös yksilölliset tarpeensa, jotka on hyvä huomioida kohdatessa eri kulttuuritaustaisia ihmisiä. Ihminen tulisi nähdä ensisijaisesti yksilönä eikä stereotyyppien kautta. (THL, 2024) Tästä syystä myös koulun

henkilöstön omien asenteiden ja normatiivisten oletusten tarkastelu on tärkeää. (Paksuniemi ym., 2019, ss. 19–20)

Perusopetuksessa opettajan tulee olla tietoinen oppilaiden erilaisista kulttuuritaustoista ja ymmärtää näiden kulttuurien moninaisuus suunnitellessaan opetustyötään, jotta hän voi kohdata oppilaat yksilöllisesti. (Paksuniemi ym., 2019, ss. 15–16) Lähtökohtana monikulttuurisessa ohjaustyössä on oman kulttuuritaustan tietoisuuden lisääminen. Sen kautta lisääntyy ymmärrys siitä, miten oma tausta vaikuttaa toimintaan ja ajatteluun. Ymmärryksen kautta voi kulttuurisensitiivisesti etsiä joustavia menetelmiä ja lähestymistapoja huomioida asiakkaita yksilöllisesti. Jotta pystyy toimimaan kulttuurilähtöisesti, tulisi olla tietoa kulttuurien tavoista, toiveista, asenteista ja arvoista. (Korhonen & Puukari, 2013, ss. 16–20) Ennako-oletukset ja eriarvoistaminen kaventavat oppilaan identiteettiä ja ovat kunnioittavan kohtaamisen esteinä. Syrjintä voi olla tahatonta, mutta elää silti rakenteissa ja voi näin ollen olla yhdenvertaisen koulun tavoitteen vastainen. (Riitaoja & Piippo, 2023, ss. 329–332)

Huomion kiinnittäminen kommunikointiin on keskeistä oppilaan kulttuurisensitiivisessä kohtaamisessa ja hänen tukemisessaan koulun arjessa (THL, 2018, s. 72). Tärkeä tekijä, joka edistää maahanmuuttajataustaisen oppilaan osallistumista, on riittävä tuki luokassa. Maahanmuuttajaoppilaat tarvitsevat runsaasti apua luokkatilanteissa, joissa edellytetään akateemisen kielen taitoa. Heidän on saatava tukea kielen käytössä joko opettajalta tai luokkatovereiltaan. (Paksuniemi ym., 2019, ss. 90–91) Tulkkiavälitteinen työskentely ja selkokieli helpottavat viestintää erityisesti silloin, kun yhteinen kieli ei ole oppilaan tai vanhemman äidinkieli (THL, n.d.). Oppilaalla ja hänen perheellään on kielilain (423/2003, § 18) mukaan oikeus tulkkauspalveluihin, elleivät he osaa suomen kieltä. Luokassa kulttuurisensitiivinen huomioiminen voi olla kuvien ja selkokielen käyttämistä vuorovaikutustilanteiden tukena (Opetushallitus, n.d.a).

Opettajan tulisi kiinnittää huomiota omaan vuorovaikutustyyliinsä ja siihen millaista esimerkkiä hän tällä antaa oppilaille. Sillä on merkitystä, miten opettaja kommunikoi ja millaisia eleitä ja ilmeitä hän käyttää. Opettajan tulisi edistää oppilaiden kielitietoisuuden kehittymistä ja luoda arvostavaa ilmapiiriä luokassa. Opettaja on myös avainasemassa siinä, miten oppilaan omaa ensikieltä ja kulttuuritaustaa pidetään yllä, jotta jokainen oppilas tulee arvostetuksi ja hyväksytyksi. (Laasonen-Tervaoja ym., ss. 58–59) Kulttuurisensitiivisyys tukee kaikkien oppilaiden kohtaamista, ei vain vähemmistökulttuureista tulleiden oppilaiden kohtaamista. Se kasvattaa koko kouluyhteisöä kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen. Kulttuurisensitiivisyyttä lisätään kannustamalla ja tukemalla oppilaita vuorovaikutustilanteissa. (Paksuniemi ym., 2019, s. 16)

On tärkeää nähdä jokainen oppilas yksilönä, ei vain oman etnisen taustansa edustajana. Jokaisen oppilaan tarina ja tausta vaikuttavat heidän tarpeisiinsa, kokemuksiinsa ja siihen, miten he kokevat koulumaailman. Koulun henkilökunnalla on avainrooli siinä, että jokainen oppilas tuntee olonsa tervetulleeksi ja tulee kohdatuksi sensitiivisesti ja ymmärtävästi. Opettajan tulee olla tietoinen myös oman kulttuuritaustan vaikutuksesta opetukseensa. (Paksuniemi ym., 2019, ss. 19–20)

Tärkeässä osassa kulttuurisensitiivisyyden lisäämisessä on myös opettajankoulutus, jossa olisi tärkeää rakentaa teoreettinen tieto konkreettisen tiedon päälle, esimerkiksi opetussuunnitelman ja lainsäädännön kautta pedagogiikkaan. Opettaja voi toteuttaa kulttuurisensitiivisyyttä eri kulttuuritauoista tulevien oppilaiden arvostamisen lisäksi myös järjestelemällä opetuksen metodeja inklusiivisistä lähtökohdista käsin. Yhteistyö oppilaiden perheiden kanssa voi avata myös mahdollisuuksia oppilaiden taustojen parempaan huomioimiseen (Paksuniemi ym., 2019, ss. 15–20)

2.4 Monikulttuurinen ohjaustyö perusopetuksessa

Perusopetus ja oppivelvollisuus kuuluvat jokaisen Suomessa vakituisesti asuvan lapsen oikeuksiin ja velvollisuuksiin, myös kansainvälistä suojelua hakevien lasten kohdalla. Kaikilla oppilailla on myös oikeus tuki- ja erityisopetukseen sekä opiskeluhoollon palveluihin. Maahanmuuttajalapsia opetetaan tarvittavalla tuella sekä yleisopetuksessa että perusopetukseen valmistavissa ryhmissä. Valmistavan opetuksen tavoitteena on mahdollistaa oppilaalle riittävät tiedot perusopetukseen siirtymiseen ja edistää oppilaan kasvua ja kehitystä osana yhteiskuntaamme. Valmistavan opetuksen kesto vastaa yhden lukuvuoden opetuksen määrää. Opetuksen tavoitteena on myös vahvistaa oppilaan omaa kulttuurillista identiteettiä sekä sujuvoittaa kaksikielisyyden myötä oppilaan toimijuutta yhteiskunnassa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, n.d.)

Janakkalan kunta on laatinut monikulttuurisuusohjelman, jossa todetaan yhteneväisesti, että perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu kaikille maahanmuuttajataustaisille oppilaille, joiden Suomen kielen taito ei vielä ole riittävän hyvä perusopetuksen ryhmässä opiskelemiseen. Turengin koulussa on perusopetukseen valmistavan opetuksen opetusryhmä, johon oppilas ohjautuu työllisyys- ja kotoutumispalveluiden sekä koulujen ja koulutoimiston kautta. Jokainen valmistavan luokan oppilas etenee oman opinto-ohjelman mukaisesti. Valmistavan opetuksen tavoitteena on opettaa suomen kieltä ja antaa riittävät valmiudet perusopetukseen siirtymiseen sekä edesauttaa kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. (Janakkalan kunta, monikulttuurisuusohjelma, n.d.)

Maahanmuuttajataustaiset oppilaat eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä kouluissa. Heitä ei voi ryhmitellä pelkästään etnisen tausta, kielitaidon, ihonvärin, kotimaan eikä minkään muunkaan yksittäisen kategorian mukaan. Kouluissa tarvitaan monenlaista tietoa ja taitoa, sillä perusopetuksen tehtäväkenttä on laaja ja haastavakin. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohdalla kouluissa tarvitaan perusopetuksen kentän lisäksi tuntemusta ihmisen elämänkaaresta ja oppimisesta sekä erilaisten kulttuurien kohtaamisesta. Jokaisen oppilaan tausta ja tie on yksilöllinen ja ainutlaatuinen ja koulu toimii myös kulttuurien kohtauspaikkana oppilaalle. Oppilas kohtaa sekä suomalaisen kulttuurin että kotikulttuurinsa väliset jännitteet, odotukset ja arvomaailman. (Korhonen & Puukari, 2013, ss. 224–230)

2.5 Traumatietoinen työote

Traumaa voidaan määritellä monella eri tavalla. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (2023) toteaa trauman syntyvän erittäin järkyttävässä tai uhkaavassa tilanteessa. Esimerkiksi läheisen kuolema, onnettomuus tai väkivallan kokeminen tai näkeminen voivat olla traumatisoivia tapahtumia. Myös läheltä piti -tilanteet voivat aiheuttaa trauman. (Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, 2023) Trauman kuormittavuuteen ja siihen, johtaako se traumatisoitumiseen, vaikuttavat tapahtuneen järkyttävyys ja henkilön oma resilienssi eli psyykkinen selviytymiskyky, kriisinkestävyys. Suurin osa ihmisistä kokee vähintään kerran elämänsä aikana jonkun traumaattisen kokemuksen, mutta suurin osa kykenee toipumaan siitä ilman ammattiauttajan apua. Traumaattiset kokemukset voivat aiheuttaa vahvoja negatiivisia tunteita kuten surua, vihaa ja pelkoa. Trauma jättää jälkensä ihmisen muistiin ja hermostoon. Traumaperäisen stressihäiriön kehittyminen on todennäköisempää, mikäli traumaattinen kokemus toistuu esimerkiksi sodan keskellä eläessä. (Andelin & Kivistö, 2022, s.4)

Akuutti stressireaktio on ohimenevä, mutta vaikea reaktio stressiin. Sen oireita ovat esimerkiksi levottomuus, ärtyneisyys ja unettomuus. Vaikeampi trauman aiheuttama tila on traumaperäinen stressihäiriö eli PTSD, joka on pitkäkestoisempi reaktio. PTSD:hen liittyy esimerkiksi takaumat ja muistikuvat trauman aiheuttamasta tapahtumasta, painajaisunien näkeminen sekä kehon ja mielen ylivireystila. (Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö, 2023)

Psyykkisillä traumailla on todettu olevan selvä yhteys moniin kroonisiin sairauksiin, kipuihin ja mielenterveyden haasteisiin sekä sosiaalisiin ongelmiin. Traumot aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja suuria kustannuksia yhteiskunnalle. Ne myös lisäävät ympäristökuormitusta korviketarpeiden kautta. Traumot ovat suuri kansanterveydellinen haaste ja kaikkien ihmisten parissa työskentelevien pitäisi puuttua tähän yhdessä. (Sarvela & Auvinen, 2020, s. 16)

Kansainvälisistä sekä suomalaisista tutkimuksista käy ilmi, että maahanmuuttajilla, erityisesti pakolaistaustaisilla, on pääväestöä enemmän psyykkistä taakkaa ja mielenterveyden ongelmia. Nämä ovat seurausta sekä kokemuksista menneisyydessä että olosuhteista Suomessa. Moni pakolainen on kohdannut pakomatallaan väkivaltaa, turvattomuutta ja suuria menetyksiä. Suomessa pakolaiset joutuvat puolestaan elämään epävarmuudessa Suomeen jäämisestä ja saattavat kokea syrjintää, yksinäisyyden ja osattomuuden tunteita ja haasteita kotoutumisessa. (THL, 2018, s. 12)

Traumatietoinen työote tarkoittaa sitä, että ymmärtää trauman ja sen kokemisen merkityksen asiakkaan elämässä ja kehityksessä. Toisin sanoen työntekijän pitää ymmärtää miten asiakkaan trauma näkyy hänen käyttäytymisessään ja hänen elämän tarinassaan. Tämän ymmärryksen kautta pyritään rakentamaan laadukkaita palveluja, joissa huomioidaan asiakkaan kokemukset traumasta. Kaiken keskiössä on ajatus siitä, että trauma on rikkonut ihmisen turvallisuuden tunteen. Hän ei enää usko maailman ja muiden ihmisten olevan hyviä, luotettavia ja turvallisia. Tästä syystä työntekijän pitäisi pystyä luomaan turvallinen ja luottamusta herättävä tunnelma vuorovaikutukseen. Turvallisen vuorovaikutuksen luomista edesauttavat johdonmukaisuus, asiakastyön tarkkarajainen rakenne, säännöllisyys, ennustettavuus ja selkeät säännöt. (Ylitalo, 2022, ss. 22—32)

Myös Sarvela ja Auvinen (2020) ajattelevat, että traumatietoisessa työotteessa on keskeistä ymmärtää, millä tavoin traumaattinen kokemus vaikuttaa ihmisen kykyyn toimia arjessa ja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Traumatietoisesta työotteen tavoitteena on luoda traumaattisia tapahtumia kokeneille ihmisille turvallinen ympäristö, joka tukee heidän hyvinvointiaan ja traumasta kuntoutumistaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työntekijä tunnistaa työskentelyssään ihmisen kokeman trauman vaikutukset sekä fyysisellä että psyykkisellä tasolla ja ottaa ne huomioon. Työote alleviivaa erityisesti sitä, että ihmisen uudelleen traumatisoitumista on vältettävä eli olennaista on empaattinen kohtaaminen. Tunteiden tunnistaminen ja hyväksyminen on edellytys sille, että luottamuksellinen ilmapiiri voi syntyä. (Sarvela & Auvinen, 2020, ss. 41—43)

Koulussa traumatietoisella työotteella on suuri merkitys, jotta opettaja näkee oppilaan käytöksen taakse ja kohtelee häntä kokonaisuuden ja taustat ymmärtäen. Mäkisen mukaan (2023, ss. 20–21) Terassin ja Crain de Galarsen (2017) korostavat tutkimuksessaan opettajien ymmärtämättömyyden seuraukset oppilaan koulunkäyntiin. Riskinä saattaa olla se, että opettaja kokee oppilaan käytöksen mielivaltaiseksi ja tarkoituksellisesti uhmakkaaksi sekä tottelemattomaksi ja rankaisee traumatisoitunutta oppilasta tämän mukaan. Opettajien ymmärtämättömyys saattaa näin ollen lisätä oppilaiden koulunkäynnin ongelmia.

Pahimmillaan tästä voi seurata negatiivinen kehä, jossa oppilas reagoi traumansa pohjalta, opettaja rankaisee oppilasta, oppilas kokee epäoikeudenmukaisuutta, joka jälleen lisää oppilaan ei-toivottua käyttäytymistä koulussa. (Mäkinen, 2023, ss. 20–21)

2.6 Aiemmat tutkimukset

Opinnäytetyössä keskeisiksi tutkimuksiksi valikoitui kolme pro gradu -tutkielmaa ja yksi vertaisarvioitu artikkeli. Vallan (2016) pro gradu -tutkielma opettajien kokemuksista maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisesta perusopetuksesta käsittelee suoraan opinnäytetyön aihetta koskevia keskeisiä kysymyksiä. Se auttaa ymmärtämään millaisia haasteita ja hyviä käytänteitä opettajat ovat havainneet. Janhusen (2022) pro gradu -tutkielma trauman vaikutuksista oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin valmistavaa luokkaa opettavien opettajien näkökulmasta syventää ymmärrystä opettajan roolista ja trauman kokeneiden oppilaiden oireilusta koulussa. Pippingsköldin (2023) pro gradu -tutkielma puolestaan keskittyy maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osallisuuteen ja kouluun kiinnittymiseen, jotka ovat myös keskeisiä teemoja opinnäytetyössä. Hornbergin ym. (2022) tieteellisessä vertaisarvioidussa artikkelissa tarkasteltiin sitä, miten opettajat puheessaan tuottavat kieli- ja kulttuurieroja ja miten tämä vaikutti heidän toimintaansa eri taustoista tulevien oppilaiden kanssa. Erojen luominen "meidän" ja "toisten" välillä vahvistaa sisäryhmän (suomalaiset) ja ulkoryhmän (maahanmuuttajat) käsitteitä, mikä voi ylläpitää stereotyyppioita. Opettajien puheessa esiin nousivat kategorisointi, vertailu ja asenteellisuus, joista vertailu oli myönteisin ja asenteellisuus kielteisin. Tutkimus osoittaa, että opettajilla ja koulun henkilöstöllä on merkittävä rooli asennekasvatuksessa ja koulutuksella ja omien toimintatapojen tiedostamisella on olennainen osa eriarvoisuutta vähentävänä tekijänä. (Hornborg ym., 2022, ss. 19–20).

2.6.1 Perusopetuksen opettajien kokemuksia maahanmuuttajataustaisen oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisesta opetuksessa

Valta tutki pro gradu- tutkielmassaan opettajien kokemuksia maahanmuuttajataustaisen oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisesta opetuksessa. Tutkimustehtävänä laadullisessa tutkimuksessaan hänellä oli tutkia peruskoulun opettajien kokemuksia ja näkemyksiä kulttuurisensitiivisestä opettamisesta ja oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisesta opetuksessa. Tutkimuksessaan hän syventyi seuraaviin teemoihin: 1) taustan huomioimisen merkitykseen oppilaalle ja koko koulu yhteisölle sekä onnistumisen

edellytyksiin, 2) haasteisiin ja estäviin tekijöihin sekä 3) suomen kielen ja oman äidinkielen osaamiseen ja opiskelun merkitykseen. Tutkimuksen Valta toteutti teemahaastatteluilla ja analyysimenetelmänä hän käytti sisällönanalyysiä. (Valta, 2016, s.2)

Tutkimuksessa todettiin oppilaan taustan huomioimisen olevan lähellä kulttuurisensitiivistä käsitettä. Kulttuurisensitiivisellä opetuksella tarkoitetaan ymmärrystä oppilaan kielen ja kulttuurin vaikutuksesta oppilaan maailmankuvaan ja näiden esiintuomista opetuksessa. Opettajalla on tässä prosessissa aktiivinen rooli; hän on aidosti kiinnostunut oppilaistaan ja osaa tarkastella myös omia asenteitaan ja koko koulutusjärjestelmän toimintaa. (Valta, 2016, s. 6, s. 29) Valta toteaa tutkimuksessaan Gayn (2000) todenneen, että kulttuurisensitiivinen opettaminen lisää oppilaiden uskoa omiin kykyihinsä ja aikaansaa ylpeydentunteen oppilaalle taustaansa kohtaan (Valta, 2016, s. 30)

Tutkimuksen tulosten mukaan oppilaan taustan huomioiminen on tärkeää sekä oppilaalle itselleen että koko kouluyhteisölle. Opettajien ajattelu pohjautuu kulttuurisensitiiviselle ajattelulle, mutta taustan huomioiminen jää käytännön työssä resurssien puutteen takia vähälle. Haastatellut opettajat kokivat, että oppilaan tuntemus on tärkeää ja siihen päästään aidolla läsnä olevalla oppilaan yksilöllisyyteen keskittyvällä kohtaamisella. Opettajien mielestä merkityksellisimmät oppilaiden oppimista tukevat tekijät ovat oppimisympäristön turvallisuus, avoin ja vuorovaikutuksellinen ilmapiiri ja oppilaiden aito ja keskittynyt kohtaaminen. Oppilaiden aito ja yksilöön keskittyvä kohtaaminen ovat tärkeitä asioita. Oppilaiden huomioiminen yksilöllisesti vaatii aikaa, ja opettajien mukaan se on keskeinen edellytys kulttuurisensitiivisen opetuksen onnistumiselle. (Valta, 2016, ss. 45–46)

Kulttuurienväliseen kohtaamiseen liittyviä taitoja ja asenteita opitaan parhaiten silloin, kun eri taustoista tulevat oppilaat ovat toistensa kanssa tekemisissä. Resurssien puutteen koki suurin osa opettajista kaikkein haastavimmaksi tekijäksi, sillä se vaikeutti oppilaiden yksilöllistä kohtaamista. Tutkimuksessa todettiin, että maahanmuuttajataustaisten oppilaiden opettaminen vaatii monipuolisten opetusmenetelmien tuntemista ja käyttämistä sekä opetettavien aineiden eriyttämistä. (Valta, 2016, ss. 46–50)

2.6.2 Trauman kokenut oppilas valmistavassa luokassa — valmistavaa luokkaa opettavien opettajien käsityksiä ja kokemuksia

Janhunen käsitteli vuonna 2022 julkaistussa pro gradu -tutkielmassaan valmistavassa luokassa opettavien tai siellä opettaneiden opettajien kokemuksia ja käsityksiä oppilaiden traumaperäisestä oireilusta ja sen näkymisestä koulussa. Laadulliseen tutkimukseen

osallistui seitsemän opettajaa ja se tehtiin puolistrukturoitujen haastattelujen muodossa. Aineistoa käsiteltiin abduktiivisella eli teoriasidonnaisella sisällönanalyysillä. Traumojen taustatekijöiden ja yleisyyden lisäksi tutkimus selvitti tekijöitä, jotka vahvistavat opettajien valmiuksia tukea traumaperäisestä oireilusta kärsiviä oppilaita.

Tutkimus osoitti traumojen liittyvän useimmiten maasta toiseen muuttamiseen ja erityisesti pakolaisuuteen. Oireilu näkyy luokkatilanteissa sosioemotionaalisina ja kognitiivisina haasteina sekä somaattisena oireiluna. Osa oppilaista oireilee sisäänpäin, joka näkyy ulospäin esimerkiksi itkuisuutena. Ulospäinsuuntautunut traumaperäinen oireilu näkyy luokkatilanteissa esimerkiksi aggressiivisuutena ja käytöshäiriöinä. Usein sosioemotionaalisiin haasteisiin liittyy myös sosiaalisten suhteiden hankaluuksia. Traumoja kokeneiden oppilaiden oppimista vaikeuttavat esimerkiksi muistamiseen liittyvät ongelmat ja keskittymisen haasteet. Somaattisista oireista tutkimuksessa nousi esiin huonovointisuus. (Janhunen, 2022, ss. 32—36)

Tutkimuksen mukaan opettajien traumatietoisuus on tärkeää oikeanlaisen avun piiriin ohjaamisen lisäksi myös koulussa menestymistä estävien tekijöiden tunnistamisessa, vaikkei opettaja olekaan varsinaisesti vastuussa oppilaan traumojen hoidosta. Traumojen tunnistaminen ja ymmärtäminen auttavat opettajaa oppilaan oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Sensitiivisyydellä rakennetaan lempeää vuorovaikutteista suhdetta opettajan ja oppilaan välille, joka osaltaan tukee oppilaan hyvinvointia. Tutkimuksessa kuitenkin todetaan opettajankoulutuksen puutteista traumatisoituneen oppilaan kohtaamisessa. (Janhunen, 2022, ss. 5–13, s. 42)

Tutkimuksessa haastatellut opettajat kokivat, että heidän oma valmiutensa tukea traumoja kokeneita oppilaita on hyvää ja heillä on riittävästi keinoja käytössään. Opettajat kuitenkin totesivat, että tuen saamisen varmistaminen on oleellisen tärkeää, jottei tuen puute mahdollistaisi opettajien sijaistraumatisoitumista. Opettajat myös totesivat yleisesti kaipaavansa traumatietoisuuden lisääntymistä kouluihin. (Janhunen, 2022, ss. 47—49)

Joustava valmistavan opetuksen opetussuunnitelma ja oppilaiden perheiden kanssa tehtävä yhteistyö nähtiin tärkeinä asioina. Myös riittävät resurssit koulun puolelta, moniammatillinen yhteistyö ja kollegoiden tuki, nousivat tutkimuksessa esille opettajan työtä tukevinä asioina. (Janhunen, 2022, ss. 37—43)

2.6.3 Maahanmuuttajaoppilaiden osallisuus ja kouluun kiinnittyminen perusopetuksessa - opettajien näkemyksiä vaikuttavista tekijöistä ja tuen keinoista

Pippingsköld (2023) tutki pro gradu -tutkielmassaan opettajien näkemyksiä maahanmuuttajaoppilaiden osallisuuteen ja kouluun kiinnittymiseen vaikuttavista tekijöistä ja tuen keinoista. Tutkimuksessa selvitettiin lisäksi sitä, miten opettajien mukaan maahanmuuttajataustaisia oppilaita tuetaan luokkatilanteissa ja koulussa yleisesti. Osallisuutta käsiteltiin tutkimuksessa laajasti, sillä osallisuuden edistäminen painottuu myös aiempaa voimakkaammin vuonna 2014 uudistuneissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Tästä huolimatta osattomuuden ja ulkopuolelle jäämisen kokemukset ovat yleisiä, erityisesti vähemmistöön kuuluvien oppilaiden keskuudessa. Kouluun kiinnittymisessä sekä kouluhyvinvoinnissa on suuria eroja kantasuomalaisten ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden välillä. Maahanmuuton lisääntyessä myös tutkimuotoja sekä opettajien koulutusta ja työnkuvaa on tarpeen tarkastella ja kehittää. Varhaisilla keinoilla ja tuella pystytään edistämään oppilaiden osallisuuden kokemuksia. (Pippingsköld, 2023, ss. 5–6)

Koulu on oppilaalle kodin ohella tärkeimpiä osallisuutta ja ryhmään kuulumista edustavia instituutioita. Siksi on tärkeää tutkia kokevatko kaikki koulun oppilaat olevansa osallisia ja miten toimintakulttuuria pystyttäisiin koulussa vahvistamaan. Tutkimuksen mukaan toimintakulttuurin vahvistaminen tapahtuu hyväksyvällä ja osallisuutta tukevalla kulttuurilla, jossa opettajien ja koulun muun henkilökunnan asenteilla on merkitys. Kuulluksi tulemisen ilmapiiri mahdollistaa osallisuuden kokemuksen. Osallisuus ja osallisuuden kokemus vahvistavat puolestaan hyvinvointia. Koulun henkilökunnan ja oppilaan välinen arvostava ja kunnioittava vuorovaikutus lisäävät kuulluksi ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia ja luovat turvallisuuden ja osallisuuden ilmapiiriä. Opettajien asenteiden ja toimintatapojen merkitys on mittava, ja ne ovat voimakkain selittävä tekijä oppilaiden asenteissa koulua kohtaan ja oppilaiden kouluun kiinnittymisessä. Osallisuuden esteiksi tutkimuksessa mainitaan aikuisten ennakkoluulot ja pelot sekä ajan ja resurssien puute. Asenteet saattavat vaikuttaa opettajien toimintaan. Omalla toiminnallaan aikuiset näyttävät esimerkkiä yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistamisesta. (Pippingsköld, 2023, ss. 14–21)

Tukeakseen oppilaan täyttä oppimispotentiaalia opettajalla tulee olla riittävä tuntemus oppilaidensa taustoista, tavoista, kulttuurista ja arvoista, sillä näillä on suuri merkitys koulunkäynnin kannalta. Oppilaat pitävät omasta kulttuuristaan kertomisesta, kun se tapahtuu heidän ehdoillaan. Oppilaan identiteetti rakentuu myös sen puheen kautta, jota hän

itsestään ja taustoistaan tuottaa. Turvallinen vuorovaikutussuhde oppilaan ja opettajan välillä mahdollistaa oppilaan halun jakaa kokemuksistaan. Opettajan omien käsitysten ja ennakkoletusten tunnistaminen auttaa kulttuuristen erojen aiheuttamien hankaluuksien ehkäisemisessä. (Pippingsköld, 2023, ss. 22–26, ss. 37–38)

Pippingsköldin tutkimuksen mukaan maahanmuuttajataustaisen oppilaan osallisuuden kokemuksiin vaikuttivat koulun toimintatavat ja kulttuuri, opettajien asenteet, kodin ja koulun yhteistyö, oppilaan koulunkäynnin taustatekijät, kielitaito sekä oppilaan oma aktiivisuus. Tutkimus korostaa, että koulun toimintakulttuurilla ja opettajien suhtautumisella on merkittävä rooli maahanmuuttajaoppilaan osallisuuden tunteessa niin luokassa, koulu yhteisössä kuin kouluun kiinnittymisessä. Tuloksissa alleviivattiin koko koulu yhteisön sitoutumisen tärkeyttä maahanmuuttajaoppilaan osallisuuden ja kouluun kiinnittymisen tukemisessa. (Pippingsköld, 2023, s. 61)

Tutkimuksessa opettajat kertoivat edistävänsä oppilaiden osallisuutta muun muassa hyödyntämällä osallisuutta tukevia oppimateriaaleja ja luomalla kannustavan opiskelu ympäristön. Lisäksi he painottivat ryhmäytymisen ja kaverisuhteiden tukemista, oppilaan kuuntelemista, maahanmuuttajaoppilaan identiteettiä vahvistavia toimintoja sekä koulun sisäistä yhteistyötä. (Pippingsköld, 2023, ss. 64–65) Turvallinen ja kannustava ilmapiiri sekä koulun henkilökunnan asenteet ja asennoituminen ovat siis tärkeässä roolissa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohtaamisessa. Sensitiivinen kohtaaminen ja vuorovaikutuksellisuus edistävät maahanmuuttajataustaisen oppilaan turvallisuudentunnetta ja kiinnittymistä kouluun. Tämä tutkimus antaa osaltaan osviittaa opinnäytetyössä valmistuneen oppaan merkityksellisyydestä koko koulu yhteisölle.

2.6.4 Opettajien puheessa rakentuvat kielellisen ja kulttuurisen eronteon diskurssit

Hornborgin ym. tieteellisessä vertaisarvioidussa artikkelissa tarkasteltiin, millaisia kieli- ja kulttuurieroja opettajat tuottavat puheessaan ja millaisia vaikutuksia näillä on. Opettajien tapa määritellä eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevat oppilaat vaikuttaa siihen, miten he toimivat näiden oppilaiden kanssa. (Hornborg ym., 2022, s. 5). Erilaisuutta käsitellään artikkelissa sosiaalisen konstruktionismin eli vuorovaikutuksessa rakentuvan todellisuuden (Laasonen-Tervaoja ym., 2006a) ja diskurssitutkimuksen eli kieltä viestinnän välineenä tarkastelevan tutkimuksen (Laasonen-Tervaoja ym., 2006b) näkökulmista. Näin tarkasteltuna erilaisuus saa eri tilanteissa erilaisia todellisuutta rakentavia merkityksiä.

Tutkimuksessa analysoitiin kuuden maahanmuuttajataustaisia oppilaita opettaneen opettajan haastattelulitteroinnit. Haastatteluissa painottuivat haastateltavien puheessa esiin tulevat eronteot. Tutkimuskysymyksinä tässä tutkimuksessa olivat seuraavat: 1) Miten kielellisiä ja kulttuurisia erontekoja tuotetaan opettajien puheessa? ja 2) Minkälaisiin rooleihin oppilaat näiden erontekojen myötä asemoituvat? (Hornborg ym., 2022, s. 5, s. 11)

Tutkimuksessa kuvattiin hyvin käsitteitä sisäryhmästä ja ulkoryhmästä. Sisäryhmässä oleva suomalaisuus vahvistuu samalla, kun luodaan ymmärrystä ulkoryhmässä olevista maahanmuuttajista. Ryhmien välille muodostuu eroja, kun tuotetaan käsitteitä siitä, ketkä ovat "meitä" ja ketkä ovat niitä "toisia". Tämä kategorisoi oppilaita, kuten myös koko termi "maahanmuuttajat" ylipäänsä, jolla on sanana negatiivinen, ulkopuolelle sulkeva ja rotuun viittaava merkitys. Koulu itsessään toimii voimakkaasti ylläpitäen ja luoden näitä eroavaisuuksia ja hierarkioita "meidän" ja "toisten" välille. Osa eroavaisuuksista on helpompi hyväksyä ja osa sulkea ulkopuolelle. Suvaitsemisessa käsitteenä on myös olemassa läpuolelta hyväksymisen näkökulma. (Hornborg ym., 2022, ss. 6–8)

Tutkimuksessa tarkasteltiin opettajien puheesta kolmea näkökulmaa; kategorisointia, vertailua ja asenteellistamista. Näistä näkökulmista vertailudiskurssi oli kaikkein myönteisin, se salli hyväksyen tasavertaisuuden ja "ulkopuolella" olevien olemisen osana "meitä". Neutraalein diskursseista oli tutkimuksen mukaan määrittelevä ja kuvaileva kategoriadiskurssi. Kielteisistä diskursseista oli asennediskurssi, johon liittyi rasistisia ja vahingollisia piirteitä puheessa maahanmuuttajaoppilaita ja heidän perheitään kohtaan. Syrjivää ja kielteistä asennetta esiintyy sekä matala- että korkeakoulutettujen ihmisten joukossa. (Hornborg ym., 2022, s. 19)

Tutkimuksessa pohdittiin, onko mahdollista puhua eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevista oppilaista täysin ilman ulkopuolisuuden tai erilaisuuden näkökulmaa. Kategoria- ja vertailupuheessa nämä oppilaat jäävät usein ulkopuolisiksi, mutta heidän erilaisuutensa esitetään yleensä neutraalissa tai positiivisessa valossa. Näitä eronteon tapoja voidaan siis pitää "luonnollisina", kunhan ne eivät stereotypisoi negatiivisesti. Tutkimuksessa todettiin, että niin kauan, kun stereotyyppisellä ajattelulla ei vahingoiteta ketään, voi se jopa helpottaa arkea ja ilmiöiden selittämistä. (Hornborg ym., 2022, ss. 18–19)

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa myös koulun työntekijöitä oppilaiden syrjinnän vastaiseen, erilaisuutta kunnioittavaan ja yhdenvertaiseen kohtelemiseen (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 § 1, § 6). Opettaja luo arjessaan vuorovaikutuksellisen sosiaalisen kasvuympäristön oppilaiden kanssa ja heidän välillään. Asennediskurssi voi olla eettisesti

ammattillisuuden vastaista eikä edusta syrjinnän vastaista ja tasapuolisuutta edistävää kohtelua. Näiden kolmen näkökulman kautta opettaja luo kouluarkeen eronteon ulottuvuuksia jättäen samalla, jopa tiedostamattaan, maahanmuuttajaoppilaan ”sisäpiirin” ulkopuolelle. Tutkimuksessa todettiin koulun sekä opettajien olevan keskeisesti merkittävässä asemassa oppilaiden asenteiden muokkaajana, ja opettajankoulutuksen olevan keskiössä tietoisuuden lisääntymisen ja kielenkäytön seuraamuksien kannalta. (Hornborg ym., 2022, s. 20–21)

3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitetään työelämään jotakin konkreettista. Tavoitteena on kehittää toimintaa tai parantaa toiminnan ohjeistamista ja tehostamista. Työn kautta kehitetään ja toteutetaan uusia toimintatapoja, palveluja tai käytäntöjä työelämään. (HAMK, n.d.)

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on saada aikaiseksi konkreettinen ammatillinen tuotos, josta on hyötyä kohderyhmälle tai organisaatiolle heidän arjen ympäristössään. Toiminnallisella opinnäytetyöllä osoitetaan asiantuntijuus tällä tutkimuksellisella ja kehittäväällä otteella tehdyllä tuotoksella. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kohtaavat siis teoretieto, asiantuntijatieto sekä työelämä tieto, joiden kautta nivotaan yhteen lisää tietoa kehittämisen näkökulmasta ja tuotetaan tuotos kehittämään toimintaa. (Kostamo ym., 2022, ss. 11–16)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitytään asiantuntijaksi työelämä tuotoksen lisäksi myös akateemisessa kirjoittamisprosessissa. Tässä kokonaisvaltaisessa prosessissa asiantuntijuutta osoittaa järjestelmällinen, harkittu ja dokumentoitu toiminta, jossa valinnat ja ratkaisut on tarkasti perusteltu. Työtä ohjaavat toiminnallisen opinnäytetyön tekijän omat tavoitteet, toimeksiantajan tavoitteet kehittämistyölle sekä oppilaitoksen tavoitteet opinnäytetyölle. (Kostamo ym., 2022, ss. 12–13)

Kehittämistoiminta etenee vaiheittain, jotka osittain kulkevat myös limittäin. Ensimmäisenä tunnistetaan kehittämistarve ja sen jälkeen aloitetaan ideointi. Kolmanneksi suunnitellaan toiminnan kehittämistä ja sitten aloitetaan toteutusvaihe. Päätösvaiheessa valmista tuotosta arvioidaan, jonka jälkeen tuotos implementoidaan käytäntöön. (Salonen ym., 2017, ss. 51–67)

Oppaan tuottaminen Janakkalan kunnalle on toiminnallinen opinnäytetyö, johon sisältyy myös teoriaosuus. Oppaan tekemisen tarve syntyi työelämän lähtökohdista. Kehittämistyön

tavoitteet ja teoreettiset lähtökohdat on määritelty ja oppaan sisältö perustuu sosiaalialan tietopohjalle. Sekä opinnäytetyön että oppaan tekeminen aikataulutettiin ja vaiheet suunniteltiin. Opas haluttiin konkreettisesti käyttöön työelämässä, mistä syystä palautetta oppaasta pyydettiin monialaiselta testiryhmältä. Tämän lisäksi suoritettiin itsearviointia. Kuten Vilkka toteaa, toiminnallisessa opinnäytetyössä on jalkauttamisenkin kannalta tärkeää osallistaa työelämää prosessissa (Vilkka, 2021, s. 34). Opas on kaikkien Janakkalan koulujen saatavilla sekä mahdollisesti myös muiden organisaatioiden hyödynnettävissä

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtävänä oli kehittää opas Janakkalan perusopetuksen henkilökunnalle maahanmuuttajataustaisen oppilaan kulttuurisensitiiviseen ja traumatietoiseen kohtaamiseen edistäen oppilaiden hyvinvointia ja integroitumista kouluyhteisöön. Tutkimuskysymyksiksi valikoituivat seuraavat kaksi kysymystä:

- Miten koulun henkilökunta voi parhaiten huomioida kulttuuriset erot ja tarpeet sekä traumakokemusten merkityksen maahanmuuttajataustaisen oppilaan kanssa työskennellessä?
- Millaisia hyviä käytänteitä voidaan hyödyntää koulun henkilökunnan kulttuurisensitiivisen ja traumatietoisien työntekijöiden osaamisen kehittämisessä ja maahanmuuttajataustaisen oppilaan kohtaamisessa?

3.2 Tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsauksen muodoista. Se tarjoaa laajan yleiskuvan aiheesta ilman tarkkoja sääntöjä. Aineistoja käytetään laajasti, eikä niiden valintaa ohjaa tiukat metodiset rajaukset. (Salminen, 2023, ss. 7–8)

Kirjallisuuskatsauksessa käytetään tutkimuksen kannalta oleellista kirjallisuutta, kuten aikakauslehtiartikkeleita, tutkimusselosteita ja muita julkaisuja. Tarkoituksena kirjallisuuskatsauksessa on avata sitä, miten aihetta on aikaisemmin tutkittu ja miten tämä tutkimus liittyy näihin jo aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin. (Hirsjärvi ym., 2013, s. 121). Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen tutkimuksellinen osuus on toteutettu kirjallisuuskatsauksen avulla.

Kirjallisuuskatsaukset voidaan ryhmitellä narratiiviseen, integroivaan ja scoping - katsaukseen. Narratiivinen katsaus on kevyin kirjallisuuskatsauksen muodoista ja myös

vapaampi tiedonhakuprosessissa määriteltävien aineiston valintojen suhteen. Sen avulla pyritään kuitenkin avaamaan laajasti ja helppolukuisesti käsiteltävää aihetta ja sen taustoja. (Salminen, 2023, ss. 7—9) Narratiivista katsausta käytetään laajasti humanistisissa tutkimuksissa, joissa etsitään vastauksia ilmiöiden keskinäisistä suhteista ja siitä, mitä ilmiöistä tiedetään. Narratiivisen katsauksen avulla voidaan luoda uudenlainen kokonaiskäsitelmä aiemmista tutkimuksista, muodostaen laaja yleiskuva tutkittavasta aiheesta ja jatkotutkimuksentarpeista. Tutkija ymmärtää aihetta prosessinomaisesti pikkuhiljaa, muodostaen omia mielleyhtymiä ja oivalluksia tutkittavasta aiheesta. (Vilka, 2023, ss. 21–22) Tässä opinnäytetyössä pyritään kuvailemaan ja ymmärtämään viimeaikaisia maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohtaamiseen liittyviä tutkimuksia ja artikkeleita, kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen näkökulma huomioiden.

3.2.1 Opinnäytetyön aineiston hankinta ja tiedonhaku

Kuten Kangasniemi ym. (2013, ss. 294—295) toteavat, kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kaikista keskeisistä tekijä on tutkimuskysymys. Se ohjaa prosessia alusta loppuun asti. Tutkimuskysymys määrittelee, mitä tietoa etsitään ja miten aineisto valitaan. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen prosessissa on ajatuksena lukemisen, ymmärryksen ja tulkintojen kautta saada täsmennystä myös tutkimuskysymykseen (Vilka, 2023, s. 22) Tutkimuskysymys antaa suunnan analyysille ja johtopäätösten tekemiselle.

Aineisto kerättiin implisiittisesti, joka yksinkertaistettuna tarkoittaa sitä, että aiheeseen on perehdytty huolellisesti ja asiantuntemusta on käytetty opinnäytetyöhön sopivan aineiston valinnassa. Valintaprosessi on ollut joustava, mutta tiukasti tutkimuskysymyksen ohjaama. Opinnäytetyön teoriaosuudessa on pyritty tuomaan lähdekritiikin ja lähteiden soveltuvuuden selkeästi esille. (Kangasniemi ym., 2013, s. 295)

Tässä opinnäytetyössä ei kerätty erikseen uutta tutkimusaineistoa vaan hyödynnettiin aiempia tutkimuksia, kirjallisuutta, tieteellisiä artikkeleita ja tutkimuksia, jotka ovat liittyneet tutkimuskysymysten ohjaamina opinnäytetyön aiheeseen ja antaneet näkökulmia ja tietoa maahanmuuttajataustaisen oppilaan kohtaamiseen. Tietoa haettiin laajasti eri hakukoneita ja kirjaston palveluja käyttäen. Hakujen tuloksina saatua materiaalia tarkasteltiin lähdekriittisesti, kiinnittäen huomiota sekä julkaisun ajankohtaan että julkaisijaan. Lähteiden soveltuvuutta ja käyttökelpoisuutta arvioitiin myös eettisesti, jotta teoreettinen osuus ja opas täyttäisivät kestävä kehityksen vaatimukset. Tavoitteena oli käyttää mahdollisimman uutta ja laadukasta tietoa kattavasti eri tietolähteistä, sekä painetusta kirjallisuudesta että luotettavista verkkolähteistä. Taulukkoon 1 on kuvattu aineiston sisäänotto- ja

poissulkukriteerit. Luotettavan aineiston löytämiseksi käytettiin Finna-, Journal.fi-, HAMK Finna - ja Google Scholar -hakupalveluja sekä kirjaston palveluja. Tämän aineiston perusteella on koostettu opas Janakkalan kunnalle.

Taulukko 1. Opinnäytetyön sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Aineiston sisäänottokriteerit	Aineiston poissulkukriteerit
Julkaisuvuosi välillä 2014–2024	Tutkimukset tai muu aineisto, jotka ovat vanhempia kuin 10 v (paitsi, jos aiheesta ei ole uudempia tutkimuksia)
Vertaisarvioitu tutkimus, tieteellinen julkaisu, alan kirjallisuus tai muu laadukas lähde	Amk opinnäytetyö
Aihe, joka liittyy perusopetukseen ja/tai traumatietoisuuteen ja/tai kulttuurisensitiivisyyteen ja vastaa tutkimuskysymyksiimme	Muut kielet kuin suomi ja englanti (paitsi jos on saatavilla käännös)
Aineisto on saatavilla ilmaiseksi	Aineisto on maksullista

Lähteet on esitetty hyvän tutkimustavan mukaisesti niiden alkuperä sekä tekijät mainiten (Arene ry, 2020, s. 4). Opinnäytetyössä on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön periaatteita, joita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus sekä vastuunkanto. Muiden työtä on kunnioitettu viittaamalla julkaisuihin asiaan kuuluvalla tavalla (TENK, 2023, ss. 13–15). Opinnäytetyössä on käytetty ensisijaisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistuja tutkimuksia ja kirjallisuutta, jotta tiedon ajantasaisuus on voitu varmistaa. Lähteinä on käytetty vertaisarvioituja artikkeleita, tutkimusraportteja ja tunnustettuja asiantuntijateoksia.

Teoreettisen viitekehityksen rakentamiseen ja tutkimuskysymysten taustoittamiseen on käytetty lähteitä. Lähteet ovat toimineet perustana oppaan sisällölle. Lähteitä käytettäessä viittaukset ja lähdeluettelomerkinnät on tehty HAMKin ohjeiden mukaisesti, jotta tietojen alkuperä on tullut osoitetuksi eikä teksti näin ollen ole plagiointia.

Opinnäytetyösuunnitelman lähdeluettelo toimi lähtökohtana opinnäytetyön tietoperustan rakentamiselle. Suunnitelman lähdeluettelo antoi yleiskuvan niistä keskeisistä tutkimuksista, ja kirjallisuudesta, joita käytettiin opinnäytetyössä. Näiden lähteiden avulla hahmoteltiin keskeiset käsitteet, teoriat ja aiemmat tutkimustulokset, jotka liittyvät opinnäytetyön aiheeseen. Koska opinnäytetyön tietoperustaa kirjoitettiin laajemmin ja syvällisemmin työn edetessä, lähdekirjallisuus ja käytetyt tietokannat täydentyivät. Uusia lähteitä lisättiin tarpeen mukaan, jotta varmistuttiin tietoperustan kattavuudesta ja ajantasaisuudesta.

3.2.2 Aineiston analyysi

Narratiivisessa kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimusaineistoa ei yleensä valita tiukkojen ja systemaattisten kriteerien mukaan. Tästä huolimatta tällä lähestymistavalla voidaan tehdä johtopäätöksiä, jotka perustuvat kirjallisuuskatsaukselle ominaiseen synteisiin. (Salminen, 2023, s. 8) Koska opinnäytetyön aineisto on valittu implisiittisesti, mukaan on valittu olennaisimmat ja ajankohtaisimmat tutkimukset, jotta tutkimuskysymyksiin on saatu perusteltuja vastauksia.

Aineiston analysointimenetelmäksi valikoitui laadullinen sisällönanalyysi, sillä aiheesta on suhteellisen paljon kirjallisuutta, tutkimuksia ja tieteellisiä julkaisuja. Sisällönanalyysillä etsitään aineistosta merkityksiä ja kokonaisuuksia, jotka tuodaan tutkimuksessa näkyville sanallisesti tulkiten. Tutkimusaineisto ryhmitellään kokonaisuudeksi etsien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, tutkimuskysymysten ohjaamana. (Vilkkä, 2015, ss. 163–164) Tutkijan teoreettinen ymmärrys ohjaa tätä prosessia ja auttaa häntä valitsemaan, mitkä seikat aineistossa ovat tutkimuksen kannalta kiinnostavia ja tärkeitä. Analyysissä tunnistetaan, mitkä asiat nousevat esiin ja miten ne liittyvät toisiinsa. Näin saadaan kokonaiskuva aineiston ydinsisällöstä ja merkityksistä. Tutkija erittelee aineiston huolellisesti ja tunnistaa, mitkä osat ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. Näille kohdille annetaan kuvaavat nimet, jotka tiivistävät niiden sisällön. Tämän jälkeen ne järjestetään selkeiksi ja helposti ymmärrettäviksi kokonaisuuksiksi. (Vuori, n.d.)

Sisällönanalyysimenetelmällä on ollut mahdollista ymmärtää syvällisemmin ja monipuolisemmin jo tehtyjen tutkimusten tuloksia maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kulttuurisensitiivisestä ja traumatietoista kohtaamisesta. Se on mahdollistanut myös erilaisten näkökulmien huomioimisen oppaan koostamisessa. Aineiston keräämisen ja valikoimisen jälkeen on tunnistettu kulttuurisensitiivisyyteen ja traumatietoisuuteen liittyviä asioita pääosin koulukontekstissa. Tunnistetut asiat on ryhmitelty isommiksi kokonaisuuksiksi. Tämän jälkeen on ollut mahdollista tehdä johtopäätöksiä esimerkiksi siitä, minkälaisia kulttuurisensitiivisiä käytänteitä kouluympäristöstä on havaittu, minkälainen merkitys on traumatietoisuudella ja mikä on koulun henkilökunnan rooli. Tätä tietoa on käytetty oppaan koostamiseen.

Tutkimuksista nousi esiin oppilaan taustojen ymmärtämisen tärkeys kohtaamisen perustana ja siitä syystä maahanmuuttajuuteen liittyvää käsitteistöä on kuvattu laajasti. Oppaassa on kuvattu maahanmuuton laajuutta Suomessa sekä erityisesti Janakkalassa, sillä oppaan tilaaja on Janakkalan kunta. Näin lukijalle tarjotaan katsaus maahanmuuton nykytilanteeseen ja yleisyyteen, mikä korostaa kohtaamistaitojen merkitystä opetuksessa. Esimerkiksi erilaisten maassaolostatusten merkitystä on avattu ja pyritty selittämään miten ne vaikuttavat oppilaan ja koko hänen perheensä tilanteeseen.

Opinnäytetyöhön valikoituneissa tutkimuksissa opettajien asenteet nousivat esiin useista lähteistä, ja oppaassa halutaankin herätellä opettajia pohtimaan omien asenteidensa vaikutusta opetustilanteisiin ja koulun ilmapiiriin. Mukaan on sisällytetty testi normatiivisista oletuksista, jonka avulla lukija voi arvioida mahdollisia piilossa olevia asenteitaan ja niiden vaikutusta kohtaamisiin kouluarjessa.

Vuorovaikutus nousi tutkimusaineistosta keskeisenä teemana. Oppaassa käsitellään kommunikointia olennaisena osana oppilaan kohtaamista ja tukemista koulussa. Siinä esitellään selkokielen ja tulkkivälitteisen työskentelyn merkitystä sekä annetaan esimerkkejä vuorovaikutusta tukevasta selkokieleisestä ilmaisusta ja tukikeinoista.

Kulttuurisensitiivisyys on keskeinen tutkimuksellinen lähtökohta tässä opinnäytetyössä, ja oppaassa onkin annettu käytännön vinkkejä opetustilanteisiin sekä kulttuurisensitiivisen opettajan huoneentaulu. Lisäksi tutkimuksissa korostui opettajien traumatietoisuuden merkitys oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa. Traumaperäisiä oireita on käsitelty aina niiden syntymekanismeista traumatietoiseen työotteeseen asti. Erityisesti maahanmuuttajaoppilaat on huomioitu, ja oppaassa on kuvattu, miten traumatisoitunutta oppilasta voi tukea koulussa.

Myös sijaistraumatisoituminen ja myötätuntuupumus on nostettu esiin, sillä nämä ilmiöt vaikuttavat opettajan hyvinvoinnin kautta oppilaan tukemiseen.

Taulukko 2. Taulukko aineiston analysoinnista

Tutkimus	Keskeiset käsitteet/teemat	Keskeiset tulokset
<p>1. Valta, M-R. (2016). Perusopetuksen opettajien kokemuksia maahanmuuttajataustaisen oppilaan kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisesta opetuksessa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kulttuurisensitiivisyys - Oppilaan taustan huomioiminen opetuksessa - Opettajan keskeinen rooli asennekasvatuksessa 	<ul style="list-style-type: none"> - Kulttuurisensitiivinen opettaminen lisää oppilaiden hyvinvointia - Oppilaan taustan huomioiminen on merkittävää yksilölle ja koko kouluyhteisölle - Kulttuurisensitiiviset käytänteet jäävät resurssien puutteen vuoksi vähäiseksi
<p>2. Janhunen, H. (2022). Trauman kokenut oppilas valmistavassa luokassa — valmistavaa luokkaa opettavien opettajien käsityksiä ja kokemuksia.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Traumaperäinen oireilu koulussa - Traumatietoisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - Traumat liittyvät usein pakolaisuuteen - Oireilu näkyy haasteina luokkatilanteissa - Opettajien traumatietoisuus on tärkeää oppilaan hyvinvoinnin tukemisessa - Traumatietoisuutta kaivataan kouluihin

<p>3. Pippingsköld, A. (2023). Maahanmuuttajaoppilaiden osallisuus ja kouluun kiinnittyminen perusopetuksessa - opettajien näkemyksiä vaikuttavista tekijöistä ja tuen keinoista.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttaja-taustaisen oppilaan osallisuus ja kouluun kiinnittyminen - Kulttuuritietoisuus - Opettajien asenteet - Arvostava vuorovaikutus 	<ul style="list-style-type: none"> - Koulun hyväksyvä ja osallisuutta tukeva kulttuuri lisäävät oppilaiden hyvinvointia - Koulun henkilökunnan ja oppilaiden välinen arvostava vuorovaikutus lisäävät osallisuuden kokemuksia - Opettajien asenteilla on mittava merkitys - Opettajien omien asenteiden tunnistaminen on tärkeää
<p>4. Hornborg, A., Kyttälä, M., Laiho, A., & Sinkkonen, H.-M. (2022). Opettajien puheessa rakentuvat kielellisen ja kulttuurisen eronteon diskurssit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Maahanmuuttaja-oppilaat - Sisäpiiri- ulkopiiri ajattelu - Eronteon tavat - Asenteet 	<ul style="list-style-type: none"> - Opettajien tapa määritellä eri kulttuuritaustoista tulevat oppilaat vaikuttaa toimintatapoihin. - Opettaja on merkittävässä asemassa asenteiden muokkaajana

3.3 Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys

Opinnäytetyö on toteutettu ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden eettisten suositusten mukaisesti aiheeseen huolellisesti perehtyen ja tutkimuseettisiin ohjeistuksiin tutustuen. Tutkimuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä ja toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, luotettavuus, vastuullisuus ja arvostus muiden tekemää tutkimusta kohtaan. Opinnäytetyön vaiheet on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu avoimesti ja rehellisesti. Muiden tutkijoiden työhön on viitattu asianmukaisesti ja vastuullisesti antaen niille kuuluvan arvon. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023, ss. 12–13). Tutkimuseettiikka on ollut prosessissa kauttaaltaan mukana, tutkimuksen alusta loppuun saakka. Eettisistä

kysymyksistä on keskusteltu tutkimuksen tekijöiden välillä ja opinnäytetyössä on haluttu toimia eettisesti kestävältä arvopohjalta. Lähteiden hankinnassa ja niihin viittaamisessa on noudatettu tarkkuutta ja huolellisuutta, jotta tutkimus täyttäisi eettiset periaatteet. Tutkimus on kirjoitettu niin, että sen vaiheita on helppolukuista ja ymmärrettävää seurata. Tutkijat ymmärtävät vastuunsa tutkimuksesta koko sen elinkaaren ajan. (Vilkkä, 2015, ss. 41–50) Tilaajasopimus on solmittu opinnäytetyön tilaajan kanssa asianmukaisesti. Opinnäytetyön julkisuus sekä plagioinnin tarkistus on otettu huomioon koko prosessin ajan. (Arene ry, 2020, s. 14) Opinnäytetyöprosessin missään vaiheessa ei ole kerätty tai käsitelty salassa pidettävää tai arkaluontoista tietoa eikä myöskään kenenkään henkilötietoja. Nämä edellä mainitut asiat tekevät opinnäytetyöstämme eettisen ja kestävän.

Opinnäytetyö kunnioittaa kestävä kehityksen periaatteita, joita ovat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys (Opetushallitus, n.d.b). Opinnäytetyössä syntyneen oppaan avulla pyritään positiivisiin pitkäaikaisvaikutuksiin kouluissa kulttuurisensitiivisen ja traumatietoisin kohtaamisen kautta. Tämä tukee kestävä kehityksen periaatteita.

Opinnäytetyössä korostetaan kulttuurista monimuotoisuutta rikkautena ja voimavarana koulu yhteisölle, ja sen pohjalta rakennettu opas tukee kaikkien oppilaiden ja heidän kulttuuristen taustojensa arvostusta. Oppaassa on pyritty välttämään yleistyksiä ja stereotyyppioita edistäen näin kulttuurien yhteiselo kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Opinnäytetyön tavoitteena on myös yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen koulu yhteisössä, mikä tukee oppilaiden perusoikeuksien toteutumista. Koulut ovat yhä enemmän monikulttuurisuuden keskuksia, joissa oppilaiden erilaiset taustat kohtaavat. Koulun yhtenä roolina on kasvattaa oppilaista tasavertaisia yhteiskunnan jäseniä. Tämä vaatii koulun henkilökunnalta tietoisuutta ja herkkyyttä eri kulttuuritaustoista tulevien oppilaiden kohtaamisessa. Koulussa tulee huomioida jokaisen oppilaan yksilölliset taustat ja tarpeet, jotta kaikki voivat kokea olevansa tasa-arvoisia ja arvostettuja. Oppaan avulla on pyritty vahvistamaan koulun henkilökunnan valmiuksia kohdata monikulttuurisista taustoista tulevia oppilaita arvostavasti ja kunnioittaen heidän kulttuurisia erityispiirteitään. Oppaassa korostetaan kulttuurisensitiivistä kohtaamista, joka vahvistaa sosiaalista kestävyttä tukemalla oppilaiden turvallisuuden tunnetta ja heidän kiinnittymistään kouluun ja yhteiskuntaan.

Opinnäytetyössä tuodaan esiin maahanmuuttajaoppilaiden elämässä vaikuttavia tekijöitä, jotta heidän kohtaamisensa voisi tapahtua kulttuurisensitiivisesti. Kun oppilaat kohdataan myös traumatietoisesti, vähennetään mahdollisia yhteiskunnalle kohdistuvia kustannuksia, joita traumaattisten kokemusten käsittelemättömyys voi aiheuttaa. Näin huomioidaan myös taloudellisen kestävyuden näkökulma.

Ekologinen kestävyys otetaan huomioon julkaisemalla opas pdf-tiedostona, mikä vähentää painotuotteiden tarpeen ja säästää luonnonvaroja. Ekologisen kestävyuden näkökulmaa on kunnioitettu läpi opinnäytetyön kirjoittamisenprosessin läpi, turhia tulosteita ja paperin hukkaamista on vältetty.

3.4 Kohtaamisen taito – kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen työote koulussa -opas

Tässä luvussa esitellään oppaan keskeistä sisältöä, toteutusprosessia, testausta ja arviointia. Näitä havainnollistetaan myös kuvaesimerkkien avulla. Lisäksi luvussa tarkastellaan oppaan visuaalista ilmettä ja kehittämisprosessia, jossa on hyödynnetty asiantuntijapalautetta ja yhteistyötä Janakkalan kunnan viestintäpäällikön ja kunnan ilves - maskotin luojaan kanssa. Lisäksi luvussa on esimerkkejä saadusta palautteesta.

3.4.1 Oppaan sisältö

Hyvällä oppaalla tulee olla tavoite ja sen tulee vastata kohderyhmän tarpeeseen. Hyvän oppaan tulee olla kiinnostava ja informatiivinen. Oppaassa tulisi olla toimiva sisällysluettelo, jonka avulla lukija pystyy hahmottamaan helposti kokonaisuuden ja sen tulisi sisältää konkreettisia vinkkejä. (Oiva, 2017) Hyvä opas on selkeästi rakennettu ja se selventää lukijalle oppaassa käytettävää käsitteistöä (Kara ym., 2024).

Opas on koottu teorian tiedon, kirjallisuuskatsauksen analyysin sekä työelämätilaajan toiveiden pohjalta. Janakkalan koulujen henkilökuntaa sekä Janakkalan kunnan ulkopuolisia maahanmuuttajatyön asiantuntijoita on osallistettu oppaan testaamisessa ja arvioimisessa tilaajan toiveiden ja tarpeiden mukaan. Opas on lähetetty luettavaksi testijoukolle ja heiltä on pyydetty palautetta oppaasta. Oppaassa käsitellään maahanmuuttoon liittyvää terminologiaa ja syvennytään kulttuurisensitiiviseen ja traumatietoiseen työotteeseen. Oppaassa kuvataan keskeisiä tekijöitä, joita on hyvä ottaa huomioon vuorovaikutuksessa

maahanmuuttajataustaisen oppilaan kanssa. Käytännön esimerkkejä ja hyviä käytänteitä on lisätty jokaisen teeman alle.

Kirjallisen julkaisumuodon lisäksi opas löytyy myös pdf-tiedostona, joka lisää oppaan käytettävyyttä ja mahdollistaa sen saatavuuden kaikissa Janakkalan kunnan kouluissa. Lähteitä ja niiden käytettävyyttä on arvioitu kriittisesti opinnäytetyössä ja opinnäytetyöhön on valittu vain aiheen kannalta oleelliset. Kehittämideoita oppaan kirjoittamiseen on pyydetty myös eri alojen asiantuntijoilta. Saatua ohjausta ja neuvontaa on hyödynnetty oppaan toteuttamisessa.

Oppaan visuaalisesta ilmeestä on oltu suunnitteluvaiheessa yhteydessä Janakkalan kunnan viestintäpäällikköön. Häneltä on tiedusteltu mahdollisuutta käyttää Janakkalan kunnan sarjakuvamaskotti-ilves Wallua oppaassa. Wallun luoja, Harri Vaalio, on suunnitellut ja piirtänyt maahanmuuttaja-aiheisia ilveskuvia oppaaseen. Oppaan graafisesta ulkoasusta on käyty viestintää kesäkuun ja lokakuun välisenä aikana. Keskustelujen lopputuloksena opas on tehty Janakkalan kunnan viralliselle pohjalle, jota kunnan viestinnässä yleisesti käytetään.

Opas ei ole kokonaan opinnäytetyön raportin liitteenä. Sen sijaan muutamista kohdista on otettu esimerkinomaisia katsauksia oppaan keskeisiin aiheisiin, mikä auttaa lukijaa hahmottamaan pääsisällöt ja käytännön merkityksen. Oppaan sisällysluettelo esitellään kuvassa 1. Opas on rakennettu siten, että jokainen aihealue alkaa lyhyellä teoreettisella johdannolla, josta lukija saa perustiedot tiivistettynä käsiteltävästä teemasta. Tämän jälkeen lukijalle annetaan konkreettisia esimerkkejä ja käytännön vinkkejä, jotka helpottavat teoretian soveltamista koulutyössä. Rakenteen avulla lukijaa ymmärtämään ensin, miksi kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen työote on tärkeää. Sen jälkeen se selventää, miten näitä periaatteita voidaan käytännössä toteuttaa arjen oppilaskohtaamisissa. Tätä esitellään kuvassa 2.

Kuva 1 Oppaan ”Kohtaamisen taito- kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen työote koulussa” sisällysluettelo

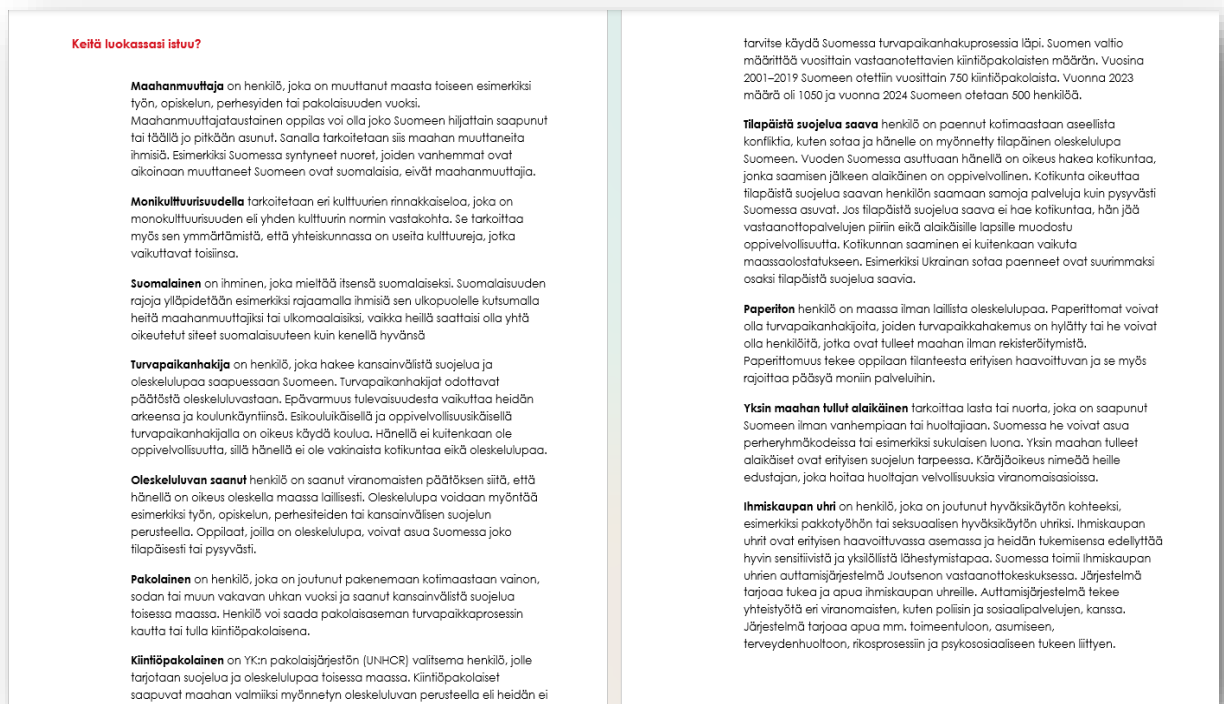
Sivu 2 / 26	
Sisällys	
KOHTAAMISEN TAITO – KULTTUURISENSITIIVINEN JA TRAUMATIETOINEN TYÖOTE KOULUSSA	1
Lukijalle	3
Maahanmuutto ja perusopetus Janakkalassa	5
Sanastoa ja käsitteistöä	6
Keitä luokassasi istuu?	7
Normit, oletukset ja asenteet	9
Kommunikointi	11
Tulkiväitteinen työskentely koulussa	11
Selkokieli	11
Esimerkki yleiskielestä ja selkokielestä:	12
Kulttuurisensitiivisyys perusopetuksessa	13
Käytännön vinkkejä	14
Traumatietoinen työote	17
Mitä psyykkinen trauma tarkoittaa?	17
Miten psyykkiset traumat ilmenevät?	17
Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden haasteet	18
Traumatietoinen työote	18
Miten voin auttaa?	19
Maadoittaminen ja tähän helkeen palauttaminen rauhoittumisen tukena	19
Aito ja luonteva kohtaaminen on avain nähdäksesi ja kuulluksi tuleminen kokemukseen	20
Selkeys, ennakoitavuus ja toistuvat rutinit luovat turvaa	20
Rauhaisuus ja kiireettömyys turvallisen kouluympäristön tukena	21
Sijaistraumatisoituminen ja myötätuntouupumus - Tunnistatko merkit ja huolehdi omasta jaksamisestasi	21
Mitä tarkoittaa sijaistraumatisoituminen?	22
Mikä on myötätuntouupumus?	22
Miten tunnistaa sijaistraumatisoitumisen ja myötätuntouupumusta?	22
Miten ennaltaehkäistä ja hoitaa sijaistraumatisoitumista ja myötätuntouupumusta?	22
Loppusanat	23
Lähteet	24

Kuva 2 Esimerkki oppaan osiosta Miten voin auttaa?

<p>Miten voin auttaa?</p> <p>Koulun aikuisena sinulla on tärkeä rooli turvallisen ja kannattavan oppimisympäristön luomisessa oppilaille. Monikulttuurisessa ja traumatisoituneessa työssä oppilaan auttaminen vaatii paitsi käytännön taitoja, myös ymmärrystä siitä, miten luoda oikean valaistusta, johdonmukaisuutta ja aitoa läsnäoloa. Seuraavaksi käsittelemme muutamia keinoja, jolla voit auttaa oppilasta palaamaan tähän helkeen, luomaan yhteyden ja rakentamaan turvallisuuden tunnetta kouluympäristöön. Samalla on tärkeää, että pidät huolta myös omasta jaksamisestasi ja opit tunnistamaan sijaistraumatisoitumisen ja myötätuntouupumisen merkkejä.</p> <p>Maadoittaminen ja tähän helkeen palauttaminen rauhoittumisen tukena</p> <p>Jos oppilas vaikuttaa ahdistuneelta tai ylivireiseltä, auta häntä psyyttään läsnä ollessa. Maadoittaminen / tähän helkeen palauttaminen tarkoittaa oppilaan huomion tuomista pois häiritsevistä ajatuksista ja takaisin käsiin olevaan helkeen. Se on tehokas keino auttaa oppilasta rauhoittumaan stressaavissa tai ahdistavissa tilanteissa.</p> <p>Turvallisuuden tuntee löytäminen nykyhelkestä auttaa palaamaan keskittymiskyvyn ja tilanteen hallinnan tuntee. Tästä muutama yksinkertainen ja helppo esimerkki keinoista, jolla oppilasta voi auttaa siirtymään pois ahdistavista ajatuksista:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fyysisen ympäristön kuvailminen. Pyydä oppilasta kuvailemaan mahdollisimman tarkasti ympäristönsä esineitä. Voit kysyä esimerkiksi: ”Mitä näet ikkunasta?” tai ”Mitä esineitä luokahuoneessa on?” 2. Käsiin tai jalkojen käyttö. Pyydä oppilasta hieromaan käsiaan flukaasi yhteen tai painamaan jalkansa flukaasi lattiaan vasten. Voit pyytää häntä kuvailemaan, mitä käsissä tai jaloissa tuntee. Fyysisen kosketus omien kehojen kanssa auttaa palaamaan keskittymisen pois henkisestä kuormituksesta ja keskittämään ajatuksesi konkreettisiin tunteisiin. 3. Helppo hengitysharjoitus. Pyydä oppilasta hengittämään hitaasti syvään ja seuraamaan kuinka ilma kulkee keuhkoista sisään ja ulos. Ohjaa hengittämään sisään neijään kasikin ja ulos kuuteen kasikin. Harjoitus rauhoittaa mieltä ja kehoa. 4. Jotain konkreettista käsissä. Anna oppilaan käteensä esimerkiksi streijppä, pehmeä kangaspalonen tai jokin muu esine, jota hän voi puristaa tai aistia. Tämä antaa käsille tekemistä ja auttaa rauhoittamaan mieltä fyysisen toiminnan kautta. 	<p>Aito ja luonteva kohtaaminen on avain nähdäksesi ja kuulluksi tuleminen kokemukseen</p> <p>Ole kaikissa vuorovaikutustilanteissa läsnä oleva, avoin ja aidosti kiinnostunut oppilaan ajatuksista, tunteista ja kokemuksista. Käsittele oppilasta yksilönä hänen taustastaan riippumatta.</p> <p>Empaattinen kohtaaminen rakentaa vuorovaikutusta, jossa oppilas tuntee tulevansa ymmärretyksi, nähdäksesi ja hyväksytyksi. Se ei tarkoita sädöä tai erityiskohtelua, vaan oppilaan kokemusten ja tunteiden tunnistamista ja arvostavaa reagointia niihin.</p> <p>Selkeys, ennakoitavuus ja toistuvat rutinit luovat turvaa</p> <p>Anna yksinkertaisia ja selkeitä ohjeita. Jos oppilas näyttää epävarmalta kehittäessäsi ositteluksia, löydä ohjeet rauhoittaviksi ja selkeiksi. Ohjeet voi myös kirjoittaa esimerkiksi kaululle, jotta oppilas voi tarvittaessa palata niihin.</p> <p>Jotta oppilas tietää, mitä koulupäivän aikana tapahtuu, aloita koulupäivä kertomalla selkeästi ja konkreettisesti päivän aikataulusta ja tapahtumista. Se auttaa vähentämään oppilaan kokemaa ahdistusta ja tuo turvallisuuden tunnetta. Myös rutiinien ylläpitäminen luvun päivän ennustettavuutta ja turvaa. Toistuvia rutiineja voi olla esimerkiksi tiettyä tavalla aikavat ja loppuvat oppitunnit ja ruokailut. Jokapäiväiset rutinit auttavat oppilasta tuntemaan, että hänellä on kontrolli ympäristöstään.</p> <p>Trauman kokienut oppilas saattaa tuntea olonsa turvottomaksi, jos asiat muuttuvat äkkiä ja ilman ennakoitavuutta. Sellä mahdolliset muutokset etukäteen ja varmista, että oppilas oikeasti ymmärtää mitä tulee tapahtumaan. Samalla oppilalle myös sosiaalista läsnäoloa. Esimerkiksi ryhmätyötilanne, jossa ollaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa, voi olla trauman kokeneelle oppilalle hankalaa. Kero hänelle ja etukäteen, miten tilanne etenee ja mikä hänen oma roolinsa tulee olemaan.</p> <p>Rauhaisuus ja kiireettömyys turvallisen kouluympäristön tukena</p> <p>Traumataustainen oppilas kokee helposti ylikuormitusta tai ahdistusta, jos ympäristö on kiireinen tai heillä haasteitaan suorittamisessa. Kiireettömyyden tunne auttaa häntä hallitsemaan omia tunteitaan ja keskittymään paremmin. On tärkeää välttää kiireen tuntoa sekä koulupäivän rakentamista että vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. Anna siis oppilalle tarpeeksi aikaa tehtävien tekemiseen. Jos hän ei saa heitä välttämättä, rohkaise häntä tekemään oman tahdinsa.</p>
---	--

Käsitteiden avaaminen luo selkeän pohjan kulttuurisensitiiviselle kohtaamiselle, sillä monikulttuurisuus koulussa tarkoittaa erilaisista kulttuuritaustoista tulevien oppilaiden rinnakkaiseloa ja yhteisöllisyyttä. Käsitteiden avulla koulun henkilökunta voi tarkastella kriittisestikin suomalaisuuden rajoja ja sitä, miten yhteiskunnalliset käsitykset heijastuvat koulumaailmaan. Kuvassa 3 on aukeama, jossa avataan keskeisiä käsitteitä, jotka liittyvät esimerkiksi maahanmuuttoon, kulttuuriseen moninaisuuteen ja suomalaisuuden määrittelyyn. Näiden termien ymmärtäminen auttaa lukijaa hahmottamaan erilaisia taustoja ja elämäntilanteita, joita oppilailla voi olla. Esimerkiksi turvapaikanhakija ja oleskeluluvan saanut henkilö kuvastavat aivan erilaisia tilanteita, jotka vaikuttavat oppilaan koulunkäyntiin ja arkeen monella tavalla.

Kuva 3 Esimerkki oppaan osiosta Sanastoa ja käsitteistöä

Oppaassa halutaan rohkaista lukijaa pohtimaan omia normatiivisia oletuksiaan ja tunnistamaan etuoikeuksiaan. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten omat lähtökohdat vaikuttavat kohtaamisiin. Oman aseman ymmärtäminen auttaa asettumaan myös maahanmuuttajataustaisten oppilaiden näkökulmaan ja lisää empatiaa heidän tilanteitaan kohtaan. Kuvassa 4 on kuva oppaan aukeamasta, jossa lukija johdatetaan miettimään omia oletuksiaan ja asenteitaan.

Kuva 4 Esimerkki oppaan osiosta Normit, oletukset ja asenteet

Normit, oletukset ja asenteet

Oppilaitoksestaan eivät ole irrallaan yhteiskunnan menneistä ja nykyistä tapahtumista ja vaihtosuhteista niissä. Normit vaikuttavat myös koulujen arkeen. Stereotypiat elävät sekä puheissa, käytännöissä että oppimateriaaleissakin. Oppilas itse kokee oppimisympäristön turvallisuuden näiden normatiivisten oletusten vaikutusten perusteella. Normit säätelevät sitä, kenen ääni tulee kuulluksi ja kuka nähdään, kuka mahtuu joukkoon ja kuka jää sen ulkopuolelle.

Normit tulevat näkyviin, kun tarkastellaan oman koulun toimintakulttuuria. Oppilaat ovat herkkiä vaistoamaan opettajien puheissa esiin tulevia asenteita. Siksi onkin tärkeää reflektoida ja pohtia omia pillossa olevia oletuksia ja ennakkoluuloja. Voi olla hämmäntävää huomata oma asenteellisuutensa ja havahtua siihen, että sanoi jotakin tahdonta ja normeja ylläpitävää. Havahtuminen on kuitenkin hyvin arvokasta, silloin voimme tulevaisuudessa muuttaa jotakin käyttäytymisemme. Normatiivisella tarkastelemisella kuljetaan kohti yhdenvertaisempaa koulua ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa.

Ennen kuin syvennymme aiheeseen tarkemmin, on tärkeää pysähtyä hetkeksi miettimään omia asenteitamme ja asemaamme suomalaisen yhteiskunnan jäseninä. Kulttuurisensitiivisen kohtaamisen lähtökohdana on oman normatiivisen ajattelutavan tiedostaminen ja arjessa tekemämme oletusten tunnistaminen.

Monet asiat, jotka me suomalaisina pidämme itsestään selvyyksinä -kuten ilmainen koulutus, sananvapaus ja oikeus ilmaista mielipiteensä pelkäämättä - eivät välttämättä ole olleet kaikkien maahanmuuttajataustaisten oppilaiden arkipäivää heidän kotimaassaan. Näiden vapauksien ja oikeuksien puuttuminen saattaa vaikuttaa syvästi siihen, millainen käsitys heillä on omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan.

Testi normatiivisista oletuksista ja etuoikeuksista

Yhteiskuntamme rakentuu fiitynlaiselle käsitykselle ihmisyydestä ja fiitynlaiselle käsitykselle yhteisönsä jäsenistä. Testaa ja reflektoi itseäsi. Yllättävätkö väittämät? Oivalsitko itsestäsi jotakin uutta?

1. Voit ostaa laastaria, joka on samanvärisiä kuin ihosi
2. Et pelkää sitä, että poliisi pysäyttää sinut
3. Pyhäpäiväsi on merkitty kalenteriin valmiiksi punaisella värillä
4. Työnsaanfirmahallitsutesi eivät vaikeudu nimesi tai äidinkieleni perusteella
5. Voit matkustaa minne tahansa miettimättä ensin viisumiasiota
6. Ihmiset eivät vilkuile sinua epäluuloisesti kävellessäsi kadulla
7. Sinun ei ole tarvinnut muuttaa puheitasi, murrettasi tai käyttäytymistasi saadaksesi arvostusta
8. Mennessäsi kauppaan, et mieli seuraavtko vartijat tai kamerat juuri sinua
9. Sinulle ei ole maksettu vähemmän palkkaa etrisen taustasi, ikäsi tai sukupuolesi vuoksi
10. Voit läytää itseä kaltaisia ihmisiä oppikirjoista ja -materiaaleista, sekä muista koulun seinillä olevista kuvista ja materiaaleista
11. Sinun kaltaisasi ihmisiä on yhteiskunnan johtotehtävissä ja akateemisissa ammateissa
12. Et ole aloittanut koulunkäyntiä itsellesi vieraalalla kielellä
13. Kukaan ei ole kysynyt sinulta, mistä sinä olet oikeasti kotoisin
14. Sinä tai vanhempasi ette ole kokeneet pakkomuuttoa
15. Osaamistasi ei kyseenalaisteta kulttuuritaustasi vuoksi

3.4.2 Oppaan testaus ja arviointi

Arviointi- ja testausvaiheen tarkoituksena oli varmistaa, että opas vastaa koulun henkilökunnan tarpeisiin ja tukee heidän työtään maahanmuuttajataustaisten oppilaiden parissa. Oppaan testaamisesta käytiin tarkempaa keskustelua tilaajan kanssa lokakuun alussa ja asiasta oltiin yhteydessä Turengin taajaman kumpaankin kouluun, sekä Turengin alakouluun että Turengin yhteiskouluun. Maahanmuuttajataustaiset oppilaat ovat Janakkalan kunnan kouluissa sijoittuneet pääasiassa näihin kahteen kouluun. Tämän lisäksi haluttiin testijoukkoon maahanmuuttotyön asiantuntijoita myös Janakkalan kunnan ulkopuolelta.

Testijoukoksi valikoitui moniammatillinen ryhmä henkilöstöä Turengin alakoulusta sekä Turengin yhteiskoulusta ja muista organisaatioista. Testiryhmälle opas lähetettiin luettavaksi lokakuun loppupuolella. Palautetta pyydettiin vapaamuotoisesti viikon kuluessa oppaan lähettämisestä. Opas lähetettiin työelämätilaajan kanssa yhdessä määrittelemällemme testiryhmälle, joka koostui aineopettajista, valmistavan luokan opettajasta, kuraattorista, terveydenhoitajasta, nuorisopalveluiden edustajasta ja opinnonohjaajasta. Ulkopuolisiksi asiantuntijoiksi pyydettiin kolmea pitkään maahanmuuttajien opetuksen kanssa työskennellyttä henkilöä Janakkalan kunnan organisaation ulkopuolelta. Testiryhmää pyydettiin antamaan palautetta oppaan sisällöstä, rakenteesta ja soveltuvuudesta käytännön työhön. Palautteen perusteella oppaaseen tehtiin muutoksia mm. ulkoasuun sekä yksittäisten kohtien tarkennuksiin. Opas hyväksytetään tilaajaorganisaatiolla ennen oppaan julkaisemista ja levittämistä.

Saadun palautteen perusteella opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja opasta tarvitaan tueksi käytännön työhön. Palautteessa korostetaan, että opas sisältää runsaasti arvokasta tietoa ja tieto on esitetty ymmärrettävästi. Lukijat pitivät tärkeänä sitä, että opas tarjoaa selkeitä ja konkreettisia ohjeita erilaisiin tilanteisiin. He myös näkivät oppaasta olevan hyötyä esimerkiksi koulutustilaisuuksissa.

Opas sisältää paljon arvokasta tietoa, ja se on annettu kansantajuisesti.

Hienoa, että olette tehneet oppaan tärkeästä aiheesta! En keksi korjattavaa. Ehkä mietin, voisiko teoriaosuuksia vielä lyhentää ja antaa tilaa konkreettisille ohjeille?

Oikein hyvä oli tämä teidän työ ja sisällöllisesti en löytänyt muutettavaa, ainoastaan jäin pohtimaan, niin oliko siinä mitään siitä, että miten työntekijän

olisi hyvä ottaa vastaan, jos lapsi tai nuori kertoo traumaattisista tapahtumista, joita on kohdannut. Tyyliin, että pitää ottaa vakavasti, mutta pitäisi koittaa pysyä kasassa, jotta auttajasta ei tule autettava ainakaan siinä kohtaamisessa. Ettei kauhistella, itketä, romahdeta, surkutella tarpeettomasti jne. Kohdataan empaattisesti tietenkin, mutta pysytään itse auttajana. Muuten oikein hyvä ja selkeä, sekä varmasti hyödyllinen!

Kiitos tästä! Luin oppaanne ja olin vaikuttunut. Tiedätte selvästi mistä puhutte, ja osaatte tämän kentän asiat.

Hei, aivan mahtava aihe ja todella tarpeellinen! Teillä on hyvä lähestymistapa, tykkään erityisesti termien avaamisesta ja aiheen perustelusta, sekä tietystä "herättelystä" mitä nostatte aika ajoin tekstin lomassa esiin. Tämän kaltaisen oppaan soisi olevan jokaisessa kunnassa! Tähän sopisi erityisen hyvin myös pieni koulutustilaisuus kylkeen, eli tästä saisi hyvän power point-esityksen.

Luin oppaan läpi, ja mielestäni olette tehneet todella selkeän ja kattavan oppaan. Mielelläni antaisin jotain konkreettisia ehdotuksia, mutta opas on mielestäni tällaisenaan jo tosi hyvä. kokonaisuus on selkeä ja teemoja on käsitelty monipuolisesti eri näkökulmista. Kiitos teille siis mahtavasta työstä! :)Yhden pienen lisäysehdotuksen voisin tehdä: Luvussa 5 käsittelette kommunikointia ja tulkkiäilteistä työskentelyä. Mielestäni kappaleessa voisi vielä korostaa, että oppilaalla ja hänen huoltajallaan on oikeus saada tulkkausta ja kunnan on järjestettävä ja kustannettava tulkkaus. Tulkkauspalvelut mahdollistavat maahanmuuttajien yhdenvertaisen osallistumisen.

Opas on selkeä. Käsitteiden avaaminen on tosi hyvä juttu. Käytännön neuvot ovat myös tärkeä osa opasta eli se, miten voi käytännössä tukea kulttuurisensitiivistä ja traumatietoista opetusta. Eli kaikkineen hyvä paketti!

Teidän opas on siis aivan mahtava! Juuri jotakin sellaista mitä täällä kaivataan, jotta tietoa ja ymmärrystä riittää kaikille erilaisille oppijoille. Kokonaisuus on herättelevä ja heti tuli monta asiaa mitä pitää muistaa luokkatilanteissa ja avata myös oppilaille. Sekä ennen kaikkea se, että entistä enemmän muistaa ottaa esille oppilaiden omia kotikieliä.

Selkeästi ja lyhyesti kerrotaan esim. keitä luokassa istuvat ulkomaalaistaustaiset voivat olla eli ei suinkaan kaikki samasta muotista. Tärkeää oli myös kohta, jossa piti miettiä omia oletuksia ja etuoikeuksia sekä se kuinka omat asenteet ja pahimmillaan myös ennakkoluulot näkyvät ja kuuluvat omassa puheessa ja tekemisessä luokassa. Lisäksi tietoruutu kulttuurisensitiivisestä opettajasta pistää pohtimaan omaa opettajuutta. Käytännön vinkit niin kulttuurisensitiivisyyden kuin maadoittumiseen ja rauhoittumiseen hetkessä olivat tosi käytännönläheisiä.

4 Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli koota tutkitun tiedon pohjalta opas, joka tarjoaa koulun henkilöstölle lisää ymmärrystä ja konkreettisia keinoja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kulttuurisensitiiviseen ja traumatietoiseen kohtaamiseen. Tarkoituksena tietoisuuden lisäämisellä on edistää tasa-arvoisempaa koulua ja yhteiskuntaa. Henkilökunnan ymmärryksen lisääminen tukee oppilaiden integroitumista suomalaiseen kouluun ja lisää kaikkien oppilaiden hyvinvointia.

Opinnäytetyötä ohjasivat kaksi tutkimuskysymystä, jotka olivat seuraavat: Miten koulun henkilökunta voi parhaiten huomioida kulttuuriset erot ja tarpeet sekä traumakokemusten merkityksen maahanmuuttajataustaisen oppilaan kanssa työskennellessä? sekä Millaisia hyviä käytänteitä voidaan hyödyntää koulun henkilökunnan kulttuurisensitiivisen ja traumatietoisien työtöiden osaamisen kehittämisessä ja maahanmuuttajataustaisen oppilaan kohtaamisessa?

Tutkimuksia löytyi laajasti, ja niistä valittiin parhaiten tutkimuskysymyksiin vastaavat tieteelliset tutkimukset. Aineistosta nousi keskeisinä teemoina esiin kulttuurisensitiivisyys, traumatietoisuus, oppilaan taustan huomioimisen merkityksellisyys, opettajien asenteiden merkitys sekä opettajien omien ennakkoluulojen ja stereotyyppien vaikutukset toimintatapoihin. Aineiston pohjalta pystyttiin syventämään teoreettista viitekehystä ja käyttämään aineistosta saatuja tietoja oppaassa. Oppaassa yhdistettiin kaksi lähestymistapaa: kulttuurisensitiivisyys ja traumatietoisuus. Kulttuurisensitiivinen työote auttaa ymmärtämään oppilaan kulttuurisia ja sosiaalisia taustoja, kun taas traumatietoinen lähestymistapa keskittyy tunnistamaan ja huomioimaan mahdollisia traumaattisia kokemuksia. Näiden kahden näkökulman yhdistäminen tukee oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista perusopetuksessa tarjoten laajemman näkökulman

maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohtaamiseen ja moninaisten tekijöiden ja niiden vaikutusten ymmärtämiseen.

Tuloksissa ilmenee, että on merkityksellistä tuntee oppilaan tausta pystyäkseen kohtaamaan oppilas yksilöllisesti sekä kulttuurisensitiivisesti. (Valta, 2016, s. 6, s. 29; Pippingsköld, 2023, ss. 22–26). Kulttuurilähtöinen työskentely edellyttää tietoa eri kulttuurien tavoista, toiveista, asenteista ja arvoista. Kuten Korhonen ja Puukarikin (2013) toteavat, maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohdalla kouluissa tarvitaan perusopetuksen kentän lisäksi tuntemusta ihmisen elämänkaaresta ja oppimisesta sekä erilaisten kulttuurien kohtaamisesta. Jokaisen oppilaan tausta ja tie on yksilöllinen ja ainutlaatuinen ja koulu toimii myös kulttuurien kohtauspaikkana oppilaalle. (Korhonen & Puukari, 2013, ss. 224–230) Ymmärryksen avulla voidaan kulttuurisensitiivisesti etsiä joustavia menetelmiä ja lähestymistapoja oppilaiden yksilölliseen huomioimiseen (Korhonen & Puukari, 2013, ss. 16–20). Tulokset myös osoittavat, että kulttuurisensitiivinen lähestymistapa tukee kaikkien oppilaiden kohtaamista, ei ainoastaan vähemmistöjen, ja näin ollen vahvistaa koko kouluyhteisön kulttuurista suvaitsevaisuutta. Opettajakoulutuksella on suuri merkitys kulttuurisensitiivisyyden vahvistamisessa, sillä teoreettisen tiedon tulisi rakentua konkreettisen osaamisen päälle, esimerkiksi opetussuunnitelman ja lainsäädännön kautta. (Paksuniemi, 2019, ss. 15–20).

Tuloksista ilmenee traumatietoisuuden merkitys sensitiivisen kohtaamisen kulmakivenä maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kohtaamisessa. Koulussa traumatietoinen työote on tärkeä, jotta opettaja pystyy näkemään oppilaan käytöksen taakse ja kohtaamaan hänet ymmärtäen koko hänen taustansa ja tilanteensa. Mäkinen (2023, ss. 20–21) viittaa Terassin ja Crain de Galarsen (2017) tutkimukseen, jossa korostetaan opettajien ymmärtämättömyyden haitallisia seurauksia oppilaan koulunkäynnille. Ilman riittävää ymmärrystä opettaja saattaa tulkita oppilaan käytöksen mielivaltaiseksi, uhmakkaaksi tai tottelemattomaksi ja kohdistaa siihen kurinpidollisia toimia. Tämä voi pahimmillaan johtaa negatiiviseen kierteseen, jossa oppilas reagoi traumansa pohjalta, kokee rangaistukset epäoikeudenmukaisina ja käyttäytyy entistä ei-toivotummalla tavalla, mikä syventää ongelmia koulussa. Sarvela ja Auvinen alleviivaavat tätä samaa ajattelua omassa tutkimuksessaan, jossa todetaan empaattisen kohtaamisen olevan olennaista uudelleen traumatisoitumisen välttämiseksi. Sarvela ja Auvinen (2020) korostavat, että traumatietoisen työotteen tavoitteena on ymmärtää, miten trauma vaikuttaa arjessa toimimiseen ja vuorovaikutukseen. Työotteen avulla pyritään luomaan turvallinen ympäristö, joka tukee traumasta toipumista. Käytännössä tämä tarkoittaa trauman vaikutusten huomioimista sekä

fyysisellä että psyykkisellä tasolla, sekä empatian ja tunteiden tunnistamisen avulla luottamuksellisen ilmapiirin rakentamista (Sarvela & Auvinen, 2020, ss. 41–43).

Opetushenkilöstön asenteet tulevat myös esiin tuloksissa. Hornborg ym. (2022) toteavat tutkimuksessaan koulun sekä opettajien olevan keskeisesti merkittävässä asemassa oppilaiden asenteiden muokkaajina. Opettajankoulutuksen he toteavat olevan keskiössä tietoisuuden lisääntymisen ja kielenkäytön seuraamuksien kannalta. He alleviivaavat tutkimuksessaan sitä, että opettajien tavalla määritellä eri taustoista tulevat oppilaat, vaikuttavat he siihen, miten he toimivat näiden oppilaiden kanssa. (Hornborg ym., 2022, s. 5, ss. 20–21) Opettajien asenteiden ja toimintatapojen merkitys on mittava, toteaa myös omassa tutkimuksessaan Pippingsköld (2023) ja kertoo asenteiden olevan voimakkain selittävä tekijä oppilaiden asenteissa koulua kohtaan ja oppilaiden kouluun kiinnittymisessä. (Pippingsköld, 2023, ss. 14–21)

Yhteenvetona voidaan todeta, että tuloksista saatiin runsaasti tietoa siitä, millaisilla keinoilla maahanmuuttajataustaisen oppilaan kulttuurisensitiiviseen ja traumatietoiseen kohtaamiseen voidaan peruskouluissa pyrkiä. Näistä tuloksista koostettiin opas: ”Kohtaamisen taito- kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen työote koulussa.”

5 Pohdinta

Opinnäytetyön aihe perustui molempia tekijöitä kiinnostaviin aihepiireihin; maahanmuuttajuus sekä kulttuurisensitiiviseen ja traumatietoiseen kohtaamiseen vaikuttavat tekijät koulukontekstissa. Koulut ovat yhä enemmän monikulttuurisuuden keskuksia, joissa oppilaiden erilaiset taustat ja kokemukset kohtaavat. Koulun yhtenä roolina on kasvattaa oppilaista tasavertaisia yhteiskunnan jäseniä. Tämä vaatii koulun henkilökunnalta tietoisuutta ja herkkyyttä eri kulttuuritaustoista tulevien oppilaiden kohtaamisessa. Koulussa pitääkin huomioida jokaisen oppilaan yksilölliset taustat ja tarpeet, jotta kaikki voivat kokea olevansa tasa-arvoisia ja arvostettuja. Traumatietoisuus on tässä erityisen tärkeää, sillä monilla maahanmuuttajataustaisilla oppilailla on traumaattisia kokemuksia menneisyydessään, ja kokemukset vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa ja oppimiseensa. Ajattelempa, että kulttuuritietoisuuden ja -sensitiivisyyden sekä traumatietoisuuden tulisi olla luonnollinen osa päivittäistä toimintaa ja vuorovaikutusta, eikä pelkästään yksittäisiä toimenpiteitä tai sanahelinää paperilla.

Halusimme aikaansaada jotakin tarpeellista sekä konkreettista ja olikin selvää, että toteuttaisimme opinnäytetyömme toiminnallisesti. Ajatus oppaasta nousi molempien ajatuksiin nopeasti ja tilaajakin löytyi läheltä. Tavoitteenamme oli tuottaa opas, joka auttaa koulussa työskenteleviä ymmärtämään paremmin kulttuurisensitiivisen kohtaamisen ja traumatietoisuuden merkitystä koulun arjessa sekä tukemaan kaikkien oppilaiden hyvinvointia.

Oppaan avulla on ollut tavoitteena vahvistaa koulun henkilökunnan valmiuksia kohdata monikulttuurisista taustoista tulevia oppilaita arvostavasti ja kunnioittaen heidän kulttuurisia erityispiirteitään ja aiemmin kokemaansa. Tavoitteena on myös ollut tarjota käytännön työkaluja kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen, sillä jokainen kohtaaminen on askel kohti turvallisempaa ja kunnioittavampaa kouluympäristöä. Kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen lähestymistapa on koko koulu yhteisön yhteinen matka. Yhteisellä tuella, avoimella mielellä ja jatkuvalla oppimisella edistetään oppilaiden hyvinvointia ja luodaan heille turvallisen tilan kasvaa ja oppia. Kulttuurisensitiivinen ja traumat huomioiva työote koostuu usein pienistä teoista, joissa jokaisella sanalla ja eleellä on merkitystä.

Opinnäytetyöprosessi on ollut syklinen, välillä on edetty tehokkaammin ja nopeammin ja välillä hitaammin. Itse oppaan laatiminen oli jossakin kohdassa mielekkäämpää kuin itse opinnäytetyön tekeminen. Oppaan luominen tarvittiin matkan varrella juuri tiettyyn kohtaan tuomaan näkyväksi se konkreettinen lopputuotos, johon kaikki kulminoituu.

Oppimiskokemuksena ja ammatillisena kasvuna prosessi on ollut moninainen. Yhtäältä on opittu tieteellisen tutkimuksen tekemisen askeleita kirjallisuuskatsauksen ja aineiston analysoinnin myötä. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on vaatinut laajaa tiedonhankintaa ja kykyä arvioida kriittisesti erilaisia lähteitä. Se on kehittänyt meidän taitoamme erottaa relevantti ja luotettava tieto epäolennaisesta. Vaikka tutkimusaiheemme on laaja, olemme pystyneet rakentamaan johdonmukaisen ja jäsennellyn kokonaiskuvan aiheesta.

Opinnäytetyön tekeminen on syventänyt meidän omaakin ymmärrystämme trauma- ja kulttuuritietoisuudesta erityisesti koulumaailman kontekstissa. Toisaalta on opittu luomaan aiemmista tutkimuksista omien pohdintojen ja tuloksista nousseiden teemojen kautta jotakin uutta ja käytännöllistä; konkreettisen oppaan. Teoreettinen tietoperusta antoi tukevan pohjan oppaan laatimiselle. Se on kehittänyt meidän kykyämme soveltaa teoretietoa käytäntöön ja muotoilla sitä konkreettisiksi toimintatavoiksi ja ohjeiksi koulun henkilökunnalle.

Opinnäytetyö on tarjonnut hyvän mahdollisuuden ammatilliseen reflektointiin. Prosessin edetessä olemme pohtineet omia asenteitamme ja ennakkokäsityksiämme. Uskomme, että

oma ammatillinen itsetuntemus ja herkkyys oppilaiden tarpeiden tunnistamisessa on kehittynyt opinnäytetyöprosessin aikana.

Traumatietoisuus ja kulttuurisensitiivisyys ovat varsin laaja aihe ja siihen liittyvät tutkimukset usein monitieteellisiä. Aluksi haasteena oli löytää oikeanlaisia ja opinnäytetyön aiheen kannalta keskeisiä lähteitä. Myös tiedon rajaaminen niin, että käsittely pysyi selkeänä ja johdonmukaisena, oli ajoittain vaikeaa. Aihepiiri vaatii hienotunteisuutta ja käytimme paljon aikaa löytääksemme oikeanlaisen sävyn ja lähestymistavan, jotta aiheen käsittely olisi eettistä ja kunnioittavaa, mutta silti riittävän analyttistä. Päänvaivaa aiheutti myös tasapainoilu teorian ja käytännön välillä ja pohdimme, miten tiivistää laaja ilmiö muutamaankäytännön ohjeeseen. Aiheena traumaan liittyvät teemat ovat emotionaalisesti kuormittavia ja tiedostimme, että niiden käsittely vaatii sekä henkilökohtaista että ammatillista reflektointia. Kävimme paljon keskusteluja aiheen herättämistä tunteista ja havaitsimme itsessämme sekä ammatillisessa minässämme kehittämiskohteita. Etukäteen mietimme, että usean eri tahon näkemykset ja odotukset oppaan suhteen saattavat olla ristiriidassa keskenään, mutta tämä osoittautui turhaksi peloksi ja palaute oli kaikilta testiryhmämme jäseniltä hyvin samansuuntaista. Toki joihinkin valitsemiimme sidosryhmiin oli mahdotonta saada yhteyttä emmekä siis saaneet heidän mielipiteitään ja näkemyksiään selville. Teknisesti haastavinta oli saada Janakkalan kunnan viestinnässä käytetty Word -dokumentti taipumaan halutulla tavalla.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla laadullinen tutkimus, jossa tarkasteltaisiin maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kokemuksia koulumaailmassa. Tavoitteena voisi olla saada esiin heidän näkemyksiään siitä, miten heitä on kohdattu koulussa. Tutkimuksessa voisi kartoittaa, miten oppilaat ovat kokeneet opettajien ja muun koulun henkilökunnan suhtautuneen heihin ja ovatko he saaneet kuulluksi ja näkyväksi tulemisen kokemuksia.

Lähteet

- Arene. (2020). *Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset*. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene.
<https://arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Andelin, L. & Kivistö, J. (2022) *Traumatietoinen työote aikuistuvien parissa tehtävässä työssä*. THL & YEE-hanke.
<https://thl.fi/documents/155392151/190160303/Traumatietoinen+ty%C3%B6ote+aikuistuvien+parissa+teht%C3%A4v%C3%A4ss%C3%A4+ty%C3%B6ss%C3%A4+22.3.2022+L.Andelin+J.Kivisto%CC%88.pdf/3d3434b5-ca98-cddf-608a-b3386c062cbe/Traumatietoinen+ty%C3%B6ote+aikuistuvien+parissa+teht%C3%A4v%C3%A4ss%C3%A4+ty%C3%B6ss%C3%A4+22.3.2022+L.Andelin+J.Kivisto%CC%88.pdf?t=1648042786732>
- HAMK. (n.d.) *Opinnäytetyö*. Hämeen ammattikorkeakoulu. <https://www.hamk.fi/opiskelijan-ohjeet/opinnaytetyo/>
- Berner, A-S. (3.4.2024). Lahjakkaimmat kärsivät opettajien ennakkoluuloista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010317490.html>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2013). *Tutki ja kirjoita*. Bookwell Oy.
- Hornborg, A., Kyttälä, M., Laiho, A., & Sinkkonen, H.-M. (2022). Opettajien puheessa rakentuvat kielellisen ja kulttuurisen eronteon diskurssit. *Kasvatus & Aika*, 16(2).
<https://doi.org/10.33350/ka.102595>
- Janakkalan kunta. (n.d.) *Monikulttuurisuusohjelma 2023–2024*. Janakkalan kunta.
https://www.janakkala.fi/wp-content/uploads/2023/07/janakkala_monikuohjelma_2023-2024.pdf
- Janhunen, H. (2022). *Trauman kokenut oppilas valmistavassa opetuksessa – Valmistavaa luokkaa opettavien opettajien käsityksiä ja kokemuksia* [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto].
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/84250/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202212095510.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kallakorpi, S. (2019). Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden psyykinen sairastuminen ja psykiatriset hoitokokemukset Suomessa. Teoksessa E. Lyytinen (toim.), *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. (ss. 279–299). Siirtolaisuusinstituutti.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Journal, Hoitotiede*, 25(4), ss. 291–301.

- Kara, H., Laaksonen, M., Piehl, A., Raevaara, L., Räsänen, M. Tiillilä, U., Viertiö, A. Virtakangas, H. (2024). Ohjeita ohjeiden tekijöille. Kotimaisten kielten keskus. <https://kielitoimistonohjepankki.fi/vk/sopiva-savy-toimivat-ohjeet-ja-kysymykset/ohjeita-ohjeidentekijoille/>
- Kotoutumisen osaamiskeskus. (2021). *Kotoutuminen ja pakolaisten vastaanotto*. Työ- ja elinkeinoministeriö. <https://kotoutuminen.fi/kotoutuminen-ja-pakolaisten-vastaanotto>
- Korhonen, V. & Puukari, S. (toim.). (2013). *Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö*. PS-kustannus.
- Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. (2022). *Kirjoita itsesi asiantuntijaksi*. Opas toiminnalliseen oppinnytööhön. Art House Oy.
- Laasonen-Tervaoja, E. Jokikokko, K. & Stevenson, J. (2021). Johdanto. Teoksessa E. Laasonen-Tervaoja, K. Jokikokko & J. Stevenson (toim.) *Kulttuurinen moninaisuus osaksi koulun arkea ja käytänteitä. Opas opettajalle kulttuurisen moninaisuuden huomioimiseen perusopetuksessa*. (ss. 2—3). KuTiMat -hanke. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/OpeOpas-KuTiMat%20%281%29.pdf>
- Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010). <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Lyytinen, E. (2019). Johdanto. Turvapaikanhaku ja pakolaisuus: Suomi globaalissa kontekstissa. Teoksessa E. Lyytinen (toim.), *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*. (ss. 15—35). Siirtolaisuusinstituutti. Painosalama Oy.
- Maahanmuuttovirasto. (2024). Maahanmuuton tilastot 2023: Maailman konfliktien ja talouden taantumien vaikutukset maahanmuuttoon. <https://migri.fi/-/maahanmuuton-tilastot-2023-maailman-konfliktien-ja-talouden-taantumien-vaikutukset-maahanmuuttoon>
- Mäkinen, K. (2023). *Traumatisoitumisen vaikutus oppilaan koulunkäyntiin*. [kandidaatintutkielma. Turun yliopisto.] [URN:NBN:fi-fe2024051732079](https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024051732079)
- Oiva, M. (2017). Eri sisältölajit, osa 2: koukuttava opas. Verkojulkaisu. Differo.fi. <https://www.differo.fi/blogi/eri-sisaltolajit-osa-2-koukuttava-opas>.
- Opetushallitus. (n.d.b) *Kestävän kehityksen keskeiset käsitteet*. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestavan-kehityksen-keskeiset-kasitteet>
- Opetushallitus. (n.d.a) Vuorovaikutus ja ohjaus. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/vuorovaikutus-ja-ohjaus>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (n.d.) *Maahanmuuttajien koulutus*. <https://okm.fi/maahanmuuttajien-koulutuksen-kehittaminen>
- Paksuniemi, M. (2019). Kulttuurisensitiivisyys koulussa. Teoksessa M. Paksuniemi, M. Korkko, P. Keskitalo & K. Norvapalo (toim.) *Opaskirja oppilaan kohtaamiseen monikulttuurisessa koulun arjessa*. (ss. 15—22). Siirtolaisinstituutti. <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2019/12/si-j-26-www.pdf>
- Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L1P2>

- Pippingsköld, A. (2023). *Maahanmuuttajaoppilaiden osallisuus ja kouluun kiinnittyminen perusopetuksessa. Opettajien näkemyksiä vaikuttavista tekijöistä ja tuen keinoista.* [pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto].
https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/174295/Pippingskold_Ada_opinnayte.pdf?sequence=1
- Riitaoja, A-L & Piippo, I. (2023) Koulun yhdenvertaisuutta rakentamassa. Teoksessa M. Ahlholm, I. Piippo, & P. Portaankorva-Koivisto (toim.) *Vastasaapuneet luokahuoneissa- ikkunoita valmistavaan opetukseen ja monikieliseen kouluun* (ss. 329–361). Vastapaino.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006a). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006b). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_1.html
- Salminen, A. (2023). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin.* Vaasan yliopisto.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-081-8>
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. (2017). *Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa.* Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-216-649-4>
- Sarvela, K. (2020). Traumainformoidun hoivan taustaa. Teoksessa K. Sarvela & E. Auvinen (toim.), *Yhteinen kieli* (ss. 13—31). Basam Books Oy.
- SETA. (2013). *Älä oletta. Normikriittinen käsikirja yhdenvertaisuudesta, syrjinnän vastustamisesta ja vapaudesta olla oma itsensä.* <https://ihmisoikeudet.net/wp-content/uploads/2015/11/AlaOletaNormitnurin-1.pdf>
- TENK. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa.*
https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- THL. (n.d.) *Tulkkipäälliköiden työskentely.* <https://www.thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/tulkkipaallikoiden-tyoskentely>
- THL. (2018). *Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa.* PALOMA-käsikirja.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136193/7.8.PALOMA_KA%CC%88SIKIRJA_WEB.pdf

- THL. (2024). *Kulttuurisensitiivinen työote*. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote#:~:text=Kulttuurisensitiivisyys%20tarkoittaa%20ammattilaisen%20kulttuurisesti%20kunnioittavia%20vuorovaikutustaitoja%20ja%20arvostavaa,oikeus%20oman%20kulttuurinsa%20ilmaisuun%20ja%20sen%20kanssa%20hyv%C3%A4kL>
- Tilastokeskus. (2022). *Väestö ja yhteiskunta. Väestö kielen mukaan 31.12.* https://stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#vaesto-kansalaisuuden-mukaan
- Valta, M-R. (2016). *Perusopetuksen opettajien kokemuksia maahanmuuttajaoppilaan kieli- ja kulttuuritaustan huomioimisesta opetuksessa*. [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49774/URN:NBN:fi:jyu-201605132542.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2021). *Kotoutumisen sanasto: 1. laitos*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021: 54. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-931-5>
- Vilkka, H. (2021 a). *Näin onnistut opinnäytetyössä*. PS-kustannus.
- Vilkka, H. (2015 b). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.
- Vuori, J. (n.d.). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/>
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325#Pidm46111192170096>
- Ylitalo, J. (2022). *Trauman jäljet näkyvät arjessa. Kompleksisen trauman vaikutusten ymmärtäminen ja tukemisen keinot asiakastyössä*. [kandidaatin tutkielma, Jyväskylän yliopisto] <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/79619/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202202021379.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. (2023). *Psyykkiset traumat*. <https://www.yths.fi/terveystietopankki/psyykkiset-traumat/>